GOD. II. BR. 3.

LUG

S·H·K·N·Đ

SADRŽAJ:

Varga: Umjetnik vječnoga pera. — Dellale: Dioklecijanova smrt, — Belić: Božićnica. — Đon Kerton: U čekanju dugom. — Bilek: Vjerski auktoritet i moderna znanost. — Ljubičić: Zapad Zvijezda. — Benac: U sutonu. — Đon Kerton: Karlovački portreti. — Tvrtković: Papagaj. Benac: Na groblju. — Manjarić: Kako je g. P. Grgec obranio dra. Markovića i sebe. — Smotra. — Listak.

Približuje se Nova godina! Molimo sve stare dužnike, koji ne žele imati neprilika, da namire svoj dug. Neka svatko pogleda u prošlom broju na ovom mjestu zaokvirenu tiskanicu i crvenom olovkom označeni dug. Ako se mnogogodišnji dužnici ne otresu svog duga, to ćemo biti prisiljeni objelodaniti njihova imena.

UPRAVA »LUČI«.
Zagreb, Dolac br. 3.

ODGOVORI UREDNIŠTVA.

F. S. K. »Iskra« Vaša radnja »Istočni mudraci u Betlehemu« vrlo je interesantna i siguran sam, da bi je mnogi čitatelj »Lučí« s veseljem pročitao. Ipak je ne uvrstismo. Ne znam, da li ćete se slagati s nama, ali držim, da ćete i sami uvidjeti da je za nas obrada ovoga pitanja, čisto prespecijalna. Imamo danas silno velik broj pitanja i problema, koja se tiču našeg svgdanjeg života, tako zvanih »gorućih dnevnih pitanja« (brennende Tagesfragen) vjere i morala, pa su nam ta nužna. Silno nas veseli, da se i ovako radi kod nas, ali gledajte da za ovakve radnje nađete drugdje mjesta. Možda bi »Bogoslovna Smotra« za odgoj suradnika uredila »Prilog«, kao što ga je nekada »Hrv. Straža« imala. Neka pokušaju Zborovi, da tu nešto učine. Možda bi se dao bar jedan arak mjesečno (ili uz svaki broj B. S.) priklopiti. Češki bogoslovi imaju svoj poseban list. Pokušajte vi (naši bogoslovi) u zajednici sa slovenskima kod B. S. Uredništvo će Vam sigurno ići na ruku. Pozdrav svima našim trudbenicima i prijateljima.

Vlč. g. Galović. Vaš članak »Mladenački katolički pokret u Francuskoj« je vrlo zgodan, ali dali ćemo ga moći upotrebiti, to još ne znam. Svakako bi mogao doći u Đ. V. kada se otvori rubrika »Studentica«, jer će u njoj izlaziti članci i bilješke o radu kat. đaštva svih naroda. Vi od prilike možete viditi iz dosadanja tri broja, šta hoće »Luč« ove godine.

Onda još nešto. Mi bi htjeli, da »Luč« bude đački list. Izdajemo je zato, da u njoj rade i da se njom odgajaju đaci. Stariji treba da je potpomažu, ali nipošto ne bi htjeli, da u njoj đaci budu zadnji. I od starijih ćemo rado primiti prinosa, ali samo ono što ne mogu mladi obraditi. Vi već razumijete. Oni, koji iz naših redova iskočiše neka se, već prema svom zanimanju i interesnoj sferi, okrenu »Straži«, Bog Smotri, Hrvat. Prosvjeti« itd. Zahvaljujemo Vam da mislite na nas, a ne bi htjeli da nas zaboravite savjetima. Pozdravite i ostale naše stare komilitone i Lučine suradnike (dra. Andriju i Tunju).

Pst. Sarajevo. Poslao si prikaz 1. broja »Hrvatske Svijesti«. O tome Ti ne ću ništa reći nego to da je taj list (kao mladi) imao stupiti u zamjenu s »Luči«. To nije učinio, te se ni mi na njega ne ćemo osvrtati dok ne budemo imali povoda. Mi dobivamo u zamjenu i sam »Biser« i »Novi Vakat« te mnoge srpske listove. pa bi i ta Hrv. Svijest mogla misliti na to. (Istina, mi znamo da u Sarajevu izlazi i »Hrv. Zajedinica« i čini mi se tražismo je u zamjenu, ali ne bi ništa. Valjda se krije pred nama kao srpski »Privrednik« pred Stipicom Radićem. U ostalom pogledaj, gdje pišemo, koje listove dobivamo u zamjenu, pa ćeš mnogo toga viditi.

Glede pjesme. Znaš ja ne važem ideje i ne mjerim stope: za to je drugi majstor, pa će Ti on svoju reći. Uza sve to mogu o tvojoj poeziji stvoriti sud, pa i drugom ga reći. To nije ništa strašno. Znaš da se i veće od Tebe kritizira. A za utjehu pročitaj

19891

LUČ
KNJIŽEVNO-POUČNI LIST HRVATSKOG : KATOL. ĐAŠTVA. :
GOD. IX. ZAGREB, mjeseca prosinca 1913. BROJ 3.

Stud. iur. Stjepan Varga:

Umjetnik vječnoga pera.

(Mladim pjesnicima.)

Tiha je ljetna noć natopljena srebrnim, toplim sjajem mjesečine, što je zavila svojim srebropjenim tkanjem krošnje, krovove i tarabe u mističnu maglu dijademnog čeznuća. Sve je mirno, tek vetrić hoda po svijetu raznoseći miris sanena cvijeća i mladih snova, što ih budi topla noć. Neko nam čuvstvo pobožnosti silazi u dušu, dok upijamo mirise te mlade noći, kao osjećamo, da se nebo po kumovskoj slami nečujno približuje zemlji, noseći mir i sreću i budeći sve davno utihle osjećaje. Iz grudi nam se i nehotice diže pjesma, možda zaboravljena, možda davno nepjevana.

To je ona pjesma vezana s dubinama naše duše, s nama samima. Nikada nas ona ne ostavlja, jer je sastavni dio naše duše, dijelak naše posebne individualnosti, kao i sveukupne narodne: vječna, vjerna pratilica čovječanstva. Rodila se zajedno s čovjekom, čovječanstvom i pratila ga vjerno na njegovu putu, dajući izraza jednom velikom dijelu njegove duše — osjećanju lijepoga. Kao što je nauka dokazala, da nema ni najprimitivnijega naroda bez religije bilo u kojoj formi, jednostavno s tog prostog razloga, jer je religija bitna potreba čovjekove duše spajajući je s Bogom s onim uzvišenim Bićem bez čijeg spoznanja i štovanja nema mira čovjekovoj duši; tako nema ni naroda bez pjesništva i umjetnosti. Forma izražaja može biti i najprimitivnija i najsurovija, ali čovjek uvijek nastoji da izrazi ona osjećanja lijepoga, što mu stanuju u duši i taj izražaj, kakav god bio, stvara pjesništvo, umjetnost.

Ona se tiče čitavog narodnog života, a pogotovo onih idealnih strana, koje su same po sebi ujedno i najljepše i najveće u narodu. Narodna poezija n. pr., koja većinom potiče iz dobe narodnog heroizma i nenatrunjene religijoznosti, dala nam je najviše junačkih, pa legendarnih i pobožnih pjesama, dakle sve ono, što je najviše zanašalo univerzalnu narodnu dušu. Razvoj psihe univerzalnog čovječanstva živi u književnosti i umjetnosti i naslikan je u njoj perom i potezom kista i dlijeta.

Svaki je stih, drama ili roman u umjetničke forme zaodjeveni kulturno-historijski podatak, dokumenat, ogledalo jedne periode, talas duše jednoga naroda ili velikog pokreta. U tim umjetničkim formama nalazimo sintetizovani odjek životnog shvaćanja, nazora, ideala, dispozicija,

prošlosti i sadašnjosti, a vaticinium ex eventu budućnosti jednoga naroda. »Homer je Helada«, rekao je grčki filozof Izokrat. Čitajte Homera i upoznat ćete Heladu i Helena. Čitajte djela francuskih filozofa i književnika 18. vijeka i upoznat ćete tadanju, a i kasniju Francusku, skeptičnu, sarkastičnu i bez svetinja, sa vanjskom duhovitošću, espritom i finoćom, a unutarnjom razrovanošću, cinizmom i divljaštvom francuske revolucije. Iz ruske literature »četrdesetih godina«, koju reprezentuju Tolstoj, Turgenjev, Gogolj, upoznat ćete veliku bijedu široke Rusije, ruskog seljaka i platonsku, nepraktičnu i sasvim realnu dušu ruskog gospodina. Iz legenda (n. pr. sada poznata o Amisu i Amilu) i mistike srednjeg vijeka osjećamo miris i polet duše, što je sve svoje težnje presadila sa zemlje visoko na nebo i za njih živjela.

Svaki stih, drama ili pripovijest ovjekovječuje ideologiju, osjećanje, težnje, radosti i boli onoga vijeka, duha i milieua, koji je pjesnika rodio. Sve što je veliko i plemenito u duši i srcu čovječanstva, pa i mnoge efemerne i sitnije pojave osjećamo, vidimo i upoznajemo iz literature. »Lepo je slovstvo v celosti nekak dnevnik narodne duše, ki bi obsegal vse: samozavest in blodnjo narodovo, obsegal njegov smeh in trpljenje, njegov ponos, lepoto in želje in sanje njegove« — tako veli Res, prikazujući u »Luči« najizrazitije slovenske pjesnike naše slovensko-hrvatske književnosti.

Ali! Sve te vrijednosti i pojave života skuplja u sebi umjetnik, pjesnik, pisac, proživljuje ih i onda kao velike manifestacije s v o j e duše ispoljuje u estetski i umjetnički dotjeranoj formi na javu. Svakog pjesnika rada duh i ideja vremena i vijeka, mnogim sakrivena, mnogim nejasna, ali latentna i jaka, zatim odgoj, prilike, mentalitet i duševna dispozicija okoline. To je uopće sve ono što je Hipolyt Taine okrstio sa milieu ambiant a klasificirao kao rase, milieu i moment, dakle sve, na što obično mislimo, kad govorimo o milieuu u širem smislu i o Tainovoj teoriji. No ipak je sabirna leća svih tih zraka i komponenata individualnost i individualna snaga Bogom nadarenih jakih duša, talenata, genija i književno je stvaranje ipak ogledalo bogatoga i lijepoga života pojedinaca intenzivnijeg i jačeg osjećanja i gledanja od običnih ljudi. Manifestacija individualne psihe, koja je upila u se sve tople čežnje i nade narodne i opće čovječanske duše, pa ih onda u lijepoj, konkretnoj formi daje čovječanstvu kao svoje tvorevine, plodove svjetlih časova i beskrajnih snova. Pisac umjetnik ne stvara sam za se. Umjetnost je u prvom redu socijalna i postaje opća narodna onim mahom, kada izlazi na javu iz stvaraočeve sobice. »On mora ponuditi čašo radosti, ki mu je jo dal Bog, vsem željnim; v tem obstoja kulturna misija vsakega umetnika«. (v. »Luč« VIII. 232.)

Kako će pjesnik, pripovjedač izvršiti tu misiju? Hoće li biti puna blagoslova, puna ploda za narod, za čovječanstvo; hoće li biti vates-prorok svojeg naroda, pokazujući mu svete visine, puteve i težnje Brjegovima Vječnim? Hoće li biti jeka njegove jeke, bol njegovih bolova i radost njegovih radosti? To stoji do čovjeka, koji stanuje u piscu. »Od suviška srca usta govore i dobar čovjek od dobra blaga iznosi dobro; a zao čovjek od

zla blaga iznosi zlo«. (Mat. 12, 34.) U svakom piscu stanuje čovjek i kakovo duševno blago leži sakriveno u srcu u intelektu toga čovjeka, takove će se vrijednosti javljati i u piscu, koji će te vrijednosti vulkanizmom svoje fantazije i lakom pričom svojega govora iznositi u lijepoj formi. »Was einer als Mensch ist, das ist er auch als Dichter«. (Bartel: Gral II. 134.) Ovo je jedna velika istina i temeljna ideja, na koju hoćemo da upozorimo ovim raspravljanjem. Sav naš rad posredno i neposredno upravlja naše srce i zato kaže sv. Pismo, da je nevjernik u srcu svojem rekao da nema Boga, a ne u umu. Većina je bezvjerskih filozofa pisalo svoje sisteme, kako im je srce, osjećanje zahtjevalo i um potamnilo. Tim prije se estetika i književno stvaranje temelji na srcu, jer književno stvaranje je odraz života.

»Povijest mojeg života je povijest moga srca« — rekao je neki mislioc. Težnja moderne za lascivnošću i surovim naturalizmom ne može se rastumačiti samo estetskim načelima, već baš onom nostalgie de la bone, što iz srca niče, željom za prljavštinom. Gledao sam izložbu slika pokojnog Kraljevića i reprodukcije u »Savremeniku«, pa sam konstatovao da su reproducirali sve najlascivnije, premda nisu nikako estetski najljepše. Dakle ne estetika, već traženje surovosti i prijesna nostalgija na prljavštinu.

Vratimo se! Umjetnost je, dakle, samo sredstvo, oruđe za manifestaciju duševnih i moralnih energija čovječanstva. Poezija je zlatna kadionica, puna mirisnog, prefinog tamjana srca, što gori za ideale, za život. Moderna književnost baš toga nema. Ona ima i njeguje samo tehniku, a ne kultivira ideju i idejne vrijednosti i energije. Nemo dat, quod non habet, pa ni moderna. Stoga ne može ona ni djelovati ni vrijediti trajnije. Moćna ljepotom forme i obilna snagom izraza, riječi, plastike i boje, ali porazno prazna dušom. Kod nje je sve samo ritam, muzika, fraza, slika prelijepih riječi, usijana forma puna impresionizma i nervoznosti, a malo ili ništa duhovite sadržine, što ide do dubina i doseže do visina. To je i ona sama osjetila. Njezini pristaše povukoše se u kulu od bjelokosti i proglasiše načelo: l'art pour l'art, ili točnije: la beauté pour la beauté — ljepota za ljepotu. Zatim moderni, da ljepota tobože bude ljepša, oduzeše toj ljepoti dušu, umrtviše je i umramoriše, a ostaviše joj samo milozvučan olimpijski stih, opijum, bolest, klonulost ili strast. Kao simbolisti pak, stvorili su apstraktnu, zamršenu i svim ljudima nejasnu sanju, neshvatljivu i morbidnu. Zatvoriše se u kulu sanja i maglovitosti, a na vrata joj staviše natpis: »Sanja za sanju«. I tako dalje. Ta je poezija samo forma i lijep jezik, stih, metafora. A nije književnost samo forma, nego glas dubokih oduševljenja i doživljaja duše, odjek dubokih osjećaja, najvećih i najsvetijih misli, koje životom odlučuju.

Modernisti su zato nesposobni. Velika umornost spava nad njihovim dušama, to je umornost i klonulost blaziranih, ispijenih individua uvela obraza i uvela srca. Ti su pjesnici suviše uživali, suviše podražaja, suviše strasti, one jake strasti svih fantazijom nadarenih i opterećenih: čulnosti i sjetilnosti. Čulnost se i sjetilnost, kao krvavo crvena nit, provla-

*

če kroz njihova djela, knjige i stihove, baš kao što se provlače i vuku njihovim srcima. Sva velika intenzivnost njihova života vezana je o čulnost, nasladu i uživanje, bilo u kojoj formi. K tome, vjerni svojim estetskim načelima, podaju se oni svakoj rasplinutoj ili jakoj impresiji što zrakom leti bez regulative uma, ne uvažujući jedan veliki zakon, da svako pravo književno stvaranje traži prirodan spoj intuicije i refleksije, gledanja i razmišljanja, uživanje ljepote i obrađivanje njezino u duši. I dadoše nam modernu. Sitni ljudi, bezidealni, živući samo životom nagona, a vrlo često prljave fantazije, ne mogu stvoriti ništa veliko. Pogotovo, kada po svojim duševnim dispozicijama stvore i takova estetska načela, koja sama po sebi opravdaju ono stvaranje, koje im inače logično izvire iz duše. Estetska načela su primjena kulturno-filozofskih načela na polju estetike. Ništa drugo. Dakle su zapravo estetska načela i načela svjetovnoga nazora (to je »moderni« izraz za religiju) identična, a praktična estetika je — ž i v o t. Načelo modernih, da je ljepota samo u formi, stvoreno je radi toga, jer dopušta apsolutnu slobodu u materiji i izboru predmeta i time ide u susret vrlo »nefilistarskom shvaćanju morala u književnosti« moderne.

I tako opet dolazimo do našega, »da je vsej umetnosti pogoj umetnikovo življenje in iz tega življenja porojena posebnost njegovih oči.« (Iv. Cankar.) Život modernih umjetnika stvorio je njihova djela. Taj je život takav, da većina može i mora da plače sa Verlaine-om, koji je u tamnici, kamo ga je dovela burna mladost i razuzdani život, oplakivao svoju lijepu, ubijenu i pročerdanu mladost.

Q'as-tu fait, o toi que voila
»Pleurant sans cesse;
»Dis, qu'as-tu fait, tu que voila
»De ta jeunesse?«

P. Verlaine.

A ti, koji samo plačeš tu
Bez kraja, bez svrhe koje
Šta učini, reci, šta učini ti
Od mladosti svoje?!

(Prijevod Domjanićev).

Vezao je svoj duboki, intenzivni život samo za životinjska nagnuća i sjetilnosti i kad mu ona rasuše sreću i uništiše smisao za život, suhi očaj i ledena rezignacija kucaju na vrata njegovih odaja i oduzimlju sreću i mir . . . .

»A kad mi odeš — sam ću u glupoj čekat noći
I suhoj sudbi ljubit još suhlju blijedu ruku,
Svedj čekajući ono, što ne će nikad doći,
Svedj gledeć, gdje mi ruše svjetionik i luku.«

(Mih. Nikolić.)

Nedostatak i pomanjkanje svih dubljih ćudorednih i vjerskih, socijalnih pojmova odgovornosti. »Štogod radimo dobro je, jer je čovjek tako

slobodan« — kaže Maeterlinck. Eklatantni, živi je primjer svega ovoga. Mlada Francuska, gdje je smrtna raspojasanost i »bohemija«« ubila tolike talente. Zar smo mi pošteđeni? Zar ne bi majka Hrvatska mogla liti grozne suze spominjući se svojih darovitih sinova, koje je ubio »život«? istina, mnogo nam je talenata uništilo naše tužno robovanje i podlost premnogih servilnih duša, što služe satrapima, ali još više ih je ubio taj »život« sjetilnosti. Nad mnogim bi grobom mogli uklesati epitaf: »Darove ti sjajne vječni Otac dao, — da poslužiš njima sreći bijednog roda, — ali od tvog srca, druže, i tvog uma krasnog — bilo cvijeta, al' ne bilo ploda.« (Poljak.)

Bilo je velikih pisaca, koji su iščezli bez traga zato, jer nije bilo u njima velikog čovjeka.

I zato će iz moderne mnogo potonuti brzo u zaborav. Propast će svaka novela, što obrađuje samo životinjska nagnuća čovjekova, ne vodeći računa ni o kakovim idejnim ciljevima. Brzo će zanijemit lirika, što zvuči samo zvonkim stihovima abnormalnih duša klonula poleta i bolesnih osjećaja. Ne će se dugo slušati ni današnja »dobra« drama, što ne iznosi na pozornicu tragične borbe patničkih duša ili vedri humor optimizma, već trči za senzacijom trgovinom, ugađajući niskim željama masa. Materijalistički pisci tih djela ne poznaju ili ne priznaju idejnog i idealnoga svijeta, pa dakako da i stvaraju u tomu duhu. Takova djela moraju već s toga brzo propasti, jer je ljepota idejni i idealni pojam i samo su ona djela, koja su tako obuhvatila ljepotu, lijepa u svakom smislu. Ljepota se ne može kositi sa dobrotom i istinom.

Vječno će ostati samo ono, što očišćuje, oplemenjuje, vodi spoznanju samoga sebe i uopće služi kulturi duševnih vrijednosti. Uslov stvaranju u takovu duhu, jeste u psihi, srcu umjetnikovu. Ko hoće da dade jak izražaj tim vrijednostima, dakle da bude velik pisac, mora proživjet velik, lijep, plemenit život pun velikih borba, plemenitih snaga i velikih inspiracija. To sve čini podlogu za jednu veliku ljubav, stvarnu, poosjećanu i intenzivnu; zanos ili neke vrsti plemeniti fanatizam za stvar, koju proživljuješ i koju kaniš umjetnički obraditi. Bez te ljubavi, kao sinteze čitavog razvijenog duševnog života, nema velikog stvaranja, nema velikog pisca. Ona opet pretpostavlja jaki intelektualni, religijozno-moralni i komtemplativni život, koji će stvoriti estetsku energiju ili popularnije: moć stvaranja. Samo energija daje energiju, a estetske energije nema bez životne. Bujno stvaranje traži bujan život. Tim više što su estetske vrijednosti samo onda trajne i vječne, ako su čovječanske vrijednosti, na kojima estetske počivaju, trajne i vječne.

Velika je milost biti pozvan na velika djela

Ta velika milost nalazi hranu samo u velikom životu, tvrdim načelima, teškoj trpnji i velikoj radosti.

»In vihárjem bi dal svoje črne strasti,
in v morje bi potopil bolesti,
da mi duša očišćena v solncu živi,
polna jasne, ponosne zavesti« — pjeva O. Župančić.

Taj život na solncu, pun jasne in ponosne zavesti jeste intenzivni katolički život — život misaonog i praktičnog katolika sa svim onim nepreglednim bogatstvom vidika, što ih pruža kat. religija i kršćanstvo, mistika, sv. Pismo. Popnite se na visok brijeg i mnogo ćete vidjeti, popnite se na viši brijeg i više ćete vidjeti, a najviše je brdo stijena Petrova i najviši ideal, najteži i najblagoslovljeniji put svakoga čovjeka, da nastoji biti secundus Christus. Onaj, koji se samozatajom i borbom popeo na te visine može da usklikne klikom mladoga orla: »A ja sin sam sunca — A ja brat sam zvijezda — Gutat zemlje neću do svog zadnjeg daha. —«

Tu neka traže naši umjetnici inspiracije i energije.

U idealima intenzivne vjere naći će život, a kad budu imali život, naći će i riječ, moćnu i jaku, da i nas pozovu k njemu. Stvorit će nam veliku literaturu, jer će biti veliki ljudi, i vodit će sve nas žedne ljepote k izvoru njezinu, moru ljepote, što stoluje negdje u nekom bisernom dvoru povrh zvijezda. Dajte nam velike ljude, pa ćemo dobiti i velike umjetnike. Mi sma žedni. Žeđamo velikih djela i vječne poezije. Tu će dati samo ljudi herojskih gesta, junačkih duša — umjetnici vječnoga pera.

Nije najnesretniji narod, koji dugo, kroz vijekove, nema slobode — onda bismo mi najnesretniji bili, — već koji nema sinova herojskih duša i junačkih gesta. Jadna narodna književnost koja nema pjesnika kraljevskih duša. Umjetnici treba da su strastno žedni ljepote, snage i harmonije svetih i velikih stvari. To je njihova ljubav, s kojom svuda idu, kao ljubavnik sa slikom svoje zaručnice i kao što velika ljubav čini moćnim i njih će ta velika životna snaga učiniti i velikima i jakima da vode čtav jedan narod i da mu stvore idealnu književnost. Tako će mu stvoriti jednu utjehu u ovim crnim danima i novi izvor, odakle će crpsti borbenu energiju i vjeru u pobjedu pravde, za koju se već tako dugo bori.

Umjetnost nije sama sebi svrhom. Sve, što čovjek stvara, stvara za sebe i za postignuće svojih ideala. Za postignuće svojih ideala: konačnih, onih, što su onkraj groba i povrh zvijezda; bližih, ovih, što nas zanose samo na borbu za ovaj život, stvara čovjek i lijepu književnost. Lijepa je književnost jaka odgojna moć, jer apeluje svojom skladnom formom u prvom redu na osjećaj. Osjećaj je jak faktor u odgoju volje, u zanosu za dobro i podoban da učini čudesa. Njegujmo plemenite osjećaje, plemenitu knjigu, narodnom književnošću.

Još jednom kažemo. Kakova će biti narodna književnost stoji do stvaratelja. Ljudi velike duše i vječnih ideja, bit će i umjetnici vječnoga pera. — Mi smo žedni.

Ante Dellale:

CCCXIII.—MCMXIII.

Dioklecijanova smrt.

(Posvećeno don Frani Buliću.)

»E sono pronti a trapassar lo rio,
che la divana giustizia gli sprona—
si che la tema si mette in desio.«
(Dante: Inf. III. 124.—127.

Sa strane »Mjedenih vrata«*) pred vijencem gordih arkada
Cezarov istrošen lik preda se beznadno bulji — —
pred živom statuom ovom u misli Rimljanin pada,
koljeno vojničkoj rulji!

Pred ovim nemoćnim boštvom još German prašinu srče,
pred ovim traljavi Herusk izdržat mača ne može;
gomile moljaca Bude u krvi ogrezle hrče:
— Oprosti o dive, o bože! —

Ko mladi afrički tigar prelomi Aperu rebra —
pucima cezare dade; Galerije, Konstancije Kloro
robljem mu kitiše triumf; On s kola od zlata i srebra
ko gordi vijo se oro . . .

»Evo ljubljeni Eros, mlađahno Jupitra čedo,
vozi se ulicam svetim vječno-ponosnog grada . . .
— Primi ga, božice Romo, među tvoje mramorje blijedo
hramova — gordih arkada!

»Nek njega Vestalke bijele sa mirobočive urne
poškrope vječne i lijepe mladosti Horinim pićem,
da slava građana rimskih u dane crne i burne
živi s njegovim bićem!

»Io triumphe, imperator! Tebi Augustova slava
i moć Marcelina, tebi znanje Mark-Aurelija, zvuci
nježni Horačeve lire, tebi Vučica — zvjerka plava,
tebi kralji i puci!«

---

*) Mjedena vrata (»Porta aenea«) bila su neposredni izlaz na more s južne strane Dioklecijanove palače. S ove strane, regbi po nabožnoj le, gendi, da se je veliki i zlosretni imperator bacio u more progonjen od strašnih Furija — od svoje vlastite savjesti! »Za njim plaka senat i narod rimski i počasti mu iskaza carske, i ako više nije krune nosio« (Križanić: Vijenac 1903. br. 11.)

Tako je zborio pean otaca gradskih i puka;
mladež je pjevala dalje u dugim haljinam svojim,
dok su vođe i kralji — djeca kobnoga muka —
pred licem padali tvojim — — — —

A sada? Tunika tišti rutave Cezara grudi,
o koje se lomilo koplje i strijele barbarskih horda;
naviko zaglušnoj vici — mrzost mu forminga budi
i lira nježnih akorda.

— O imperatore svijeta, što žališ, rimski fenice?
Ta more tako je tiho, sunčana draška ga zraka,
kljunovi galija mrkih nevino ljube mu lice,
porod njegovog braka — —

Zaludu koče se kami ponosnog Traguriona,
stupovi zalud se viju u tiho aprilsko veče —
Njemu ushita nema . . . bogovi Pantheona
njegovih kostiju ne će!

U onom krvavom moru od zlatnih sunčanih zraka
vječiti oganj vidi — već njegov zadah ga davi;
pod onim zidinam — preda — u vlasti vjekovnog mraka
osveta ležaj mu spravi.
— — — — — — — —

»Ah dođi, Cezare, dođi! — Ložnica tako je meka
na koraljima mojim! Biserne čekaju školjke,
nektar i Letino piće u zlatnom te pršljenu čeka
morske tratine plojke . . . .«

Al nemirni Cezarov duh u glasu morske Sirene
Furija osjeti krik — — u ležaj baca se zmija — —
Val se zatvori silni, pod šumom zlaćane pjene
truplo se Cezaru svija.

* * *

Stupovi nijemo zure u tiho aprilsko veče,
pod vijencem gordih arkada kenotaf, mistično kube
zalud čekaju tebe, o žrtvo boli i sreće,
da čelo mramorno ljube!

Paula Belić:

Božićnica.*)

I.

Obijesna, čupava Karmen!

I jest i nije više malena — »bakfiš«. A s takovim je ljudima najteže. Pogotovo, ako su njenoga temperamenta — kadgod je i nepodnosljiva.

Puna je kuća. Svakud turne svoj znatiželjni nosić, svagdje se pokaže njena čupava glavica. Zrak ječi s njene vike, — rječita je, hiperobijesna. Kadgod se majčica susretne sa stanarima iz prizemlja, čuje tužbe na svoga »tirana«.

»Mala frajlica odviše skače. Kadgod pomišljamo, da će se i kuća srušiti na nas. Dobar znak — zdrava je. Ali — ipak da je malo mirnija..« dodaju na koncu, a majčica ne zna, što da odgovori — itd. i ljutina podilazi je podjedno.

Ah, ta Karmen!

Seja njena Felicitas jest zaručena. Nu njoj tek Karmen stotinu jada zadaje. Felicitas je uvjerena, da je Karmen samo sramoti. Eno.

Karmen htjela da se voza onim starim načinom, kao onda, dok je još mala bila. Sjedne na sag, a Felicitas povlačila sag s jednog kraja sobe na drugi. Ali najednoć spotakne se Felicitas o stalak s palmom, stalak padne, palma padne, Felicitas padne. Ali — kako je padala palmica povuče za sobom i skupocjenu vazu sa stola — dar, koji je njihov otac darovao majčici pred dvadeset i tri godine. Ni po sekunde nije trajalo, a crijepovlje na podu pokazivalo konac komedije.

Ali — to još nije bio konac.

Maja dotrči iz kuhinje. I komedija dovrši tragično. Karmen je plakala, Felicitas gušila suze, a majka jadikovala:

»Kad ćeš ti doći pameti! Već nisi dijete, zaručnica, — a još ne misliš. Treba da si uzor onoj nevaljanci, a mjesto toga povađaš se za njom. Stidi se — kolikogod si velika!

A ti, nevaljala nevaljanko, čekaj, dok samo to crijepovlje pokupim«, grozila se maja, jadikovala za vazom i žalostila s »ludosti i obijesti« njene djece.

To bilo u jutro. Po podne došao Zlatko, Felicitin zaručnik. Već na hodniku vikala je Karmen:

»Zlatko, Zlatko, koliko imam da ti pričam! Što je Felicitas bila jutros psovana! Ali je i skrivila! Pomisli«, i sve su izbrbljala ustanca. A na koncu je još dodala: »Rekla mi je, da ti ne kažem, ali neka, ti treba da znaš, da ona još nije dosta pametna . . . Felicitas«, okrenula se pre-

*) Ova pripovijest nije bila svršena u preklanjskoj »Luči« VII. br. 14., jer se zametnuo rukopis, pa je sada donosimo cijelu. Op. ur.

ma seji, — »ja sam već kazala, sve sam kazala«, pobjedonosno završi i utekne. Još jednom turnula čupavu glavu u sobu, prezirno mahnula rukom, kad je vidjela, da se Zlatko ne ljuti na Felicitu i otprhnula.

A Felicitas — sirota — da u zemlju propadne od stida.

Karmen, Karmen!

II.

Jedanaest je sati već prošlo. Karmen se zabavlja u kuhinji, a tad bane ko vihor u sobu. Majka i Felicitas bile same. Felicitas dovršava dar zaručniku — na žućkastoj kao teji, svili — slika. Još neke malenkosti i slika će biti dovršena. Majka se nagnula nad Felicitinu glavu i promatra. Ničemu ne prigovara, tek se potiho u sebi raduje svojoj kćeri. Ponosna je na nju i sama — slikarica mati.

I Karmen dotrči.

»Lijepo . . . Ali čuješ, moglo bi biti, da ti ništa od njega ne dobiješ. Nu to bi bila blamaža! Ne bih ti željela, ma da i zaslužuješ, da budeš malko kažnjena. Kazne su potrebne, tko hoće da se ozbiljno pripravi . . . Uostalom, ja vidim, da nisam pravo rekla, tata još nešto doda, ali ti si to već čula . . . Nego šta misliš, da ništa . . .«

»Šuti, Karmen! Felicitas i ne radi, da dobije uzvrat«, ukori je majka.

»Mama, mene bi ipak bilo stid«, smete se i sirota Felicitas.

»E, draga, nisi tad trebala ni početi. Svila, pa boje — a nikad naplaćeno vrijeme! Ali tvoja ideja . . .«

»I tebi se pričinila zgodnom«, prekine je Felicitas.

»Čekaj, dok svršim. Pa da, zgodnom mi se pričinila. Volja za rad, samostalnost i odlučnost izbijala iz nje. A sad tako. Ne valja to. Pa rad tričavih Karmeninih razloga . . .«

Karmen je upravo izlazila, ali nije mogla prešutjeti:

»Nisu tričavi«, poviknula je još s praga i otišla.

III.

Drugo jutro izašla majka s Felicitom, da nakupuje božićnih darova i drugih potrebnih nepotrebnosti. Božić bio pred vratima.

Karmen učila. Ma za kratko. Netko je pozvonio. Karmen potrča da otvori — Zlatko je bio. Služavka mu reče, da nema nikoga kod kuće osim Karmene. U to se već i njena čupava glava pomoli.

»Ah, bon jour, Monsieur Zlatko! Vrlo dobro, vrlo dobro, da si došao. Molim te na dvije riječi!«

»Što će to biti?« začudi se Zlatko.

»Pst! Izvoli«, uvede ga u blagovalište tako ozbiljno ,te Zlatko mal da ne prasnu u smijeh. No da je to učinio! Pomislite »bakfiš«!

»Znaš, Božić je blizu«.

»Znam«.

»Felicitas tebi sprema dar.«

»Zbilja?!«

»Pa — — ona — — neugodno bi joj bilo — — — znaš — — pa da i ti — — spremiš — — no — — božićnicu — — njoj,« jedva propenta Karmen i ustane sa stolca, kao da ju je tko ubo.

»Molim — čuvaj tajnu! Hvala!« nakloni se dražesno curče i pobjegne.

Zlatko je gledao kao krivac. Na kakav je način odkrita slatka Felicitina tajna! Ljutio se na Karmenu, a i nije. Ta on je to naslućivao. I ode, a da Karmenu ni vidio nije. Kad je Karmen čula, da su se vrata od hodnika zatvorila, poleti u kuhinju:

»Pepica, ne mora nitko znati, da je gospodin bio ovdje.«

»Dobro«, odvraća služavka, a Karmen da će učiti.

Uto se već i majka i Felicitas vratile. Pepica je šutjela, pa tako nije nitko znao za Zlatkov dolazak. Činilo se, da sve pogoduje Karmeninoj tajni.

IV.

Došao i badnjak. Žurba, komešanje milo — veselo. U sredini salona bilo postavljeno božićno drvo, rajski okićeno. Felicitas je tako htjela, a majka pristala: bijele svijećice, srebreni lančići i srebrena vilinja kosa, bijeli šećeri — sav nakit bijel i srebren.

Ispod njega bili poredani darovi.

U susjednoj sobi nestrpljivo očekivali sedam Felicitas i Zlatko, Karmen i njihovi roditelji. Otac pozove Karmenu, da donese gusle. Mala posluša i stane da svira. Začudno lijepo je svirala i za vrijeme sviranja sasvim se promijenila. Nitko ne bi u njoj vidio ono prpošno curče, već — umjetnicu, inkarniranu pjesmu. Prava Karmen.

Otac je uživao u njoj. U tim je momentima silno sličila svojoj majci. I najednom, otac stao da priča o svojoj ženi, kad joj bilo sedamnaest godina.

»Ista Karmen vanjštinom, samo ljepša i bolja . . .« hotice doda, da si mala ne bi umišljala. Ali Karmen — upravo čudno nervozna, nije ništa zamijetila, nije pravo ni slušala, ni čula.

U priči i pjesmi i spominjanju pao i mrak, kucnulo i sedam. Pozdravljenje će pod borom da izmole. Karmen se očevidno uzrujala. Uđu u salon.

Svijećice su gorjele na boru, srebro bliještalo, bijeli se nakit na mrkom zelenilu savršeno isticao.

Podijeliše se darovi. Svi radosno iznenađeni, razdragani. Tek Karmen nešto namiguje, mršti se, daje znakove rukama — Zlatku. On kanda i ne opaža. Al — opazila to Felicitas.

»Što je, Karmen?« upita.

A Karmen ljuta i prkosna odgovori: »Upozorila sam te, to jest, vas, gospodine, da, da — no, što da tajim — da mi ne blamirate sestre. Upozorila sam te, to jest v a s, da vam ona sprema božićnicu, pa da treba da i vi njojzi nešto spremite. Vi ste ovim činom — jer ne vidim, ničesa, što biste joj poklonili — htjeli baš da se narugate i sa mnom, a i s njom.

vašom zaručnicom. Kako da se to shvati, i kako da se prema tomu držimo, mislim, da ne trebam tek ja da kažem . . .« gotovo bez daha izbaci Karmen. Oči joj sjale kao u ognjici, usne u kutovima podrhtavale — činila se je kao razjarena tigrica.

U prvi mah nastade iza tih riječi pod borom tišina. Mala »furija« već htjede da ode, ali je zapriječi majčin glas:

»Ti brbljavice, Karmen! Zar i danas ne može proći bez ukora?!«

I otac, i Felicitas i Zlatko htjedoše nešto reći. Otac je nastojao da je i kori i zaštićuje istodobno.

»Karmen, nijesi pametno radila. Ma da i jesi — uvjeren sam — najbolje mislila, loše je ispalo. Nikad se ne miješaj u tuđe poslove. Pogotovo u te tajne. Vidiš li . . .« nije dovršio, već je Felicitas skočila pred nju turnuvši joj gotovo pod nos zlatni prstenak:

»Gle, Zlatkov dar. Ali ti — nikad više pred tobom štogod reći, što ima da bude tajno. Ti ne znaš šutjeti . . .«

I sa svih strana nastavljalo se tim načinom, pogotovo Feliciti bilo žao radi Karmenine »izdaje«.

Karmen najedamput zaplače.

Tad je i Zlatko došao, da je utješi.

»Ne ljuti se, Karmen. Zgodno je šutjeti. No ti ćeš to sad sigurno znati . . . . Ti si ipak vrlo dobra djevojčica . . .«

Karmen je uvijek još plakala. Budne im žao. I stanu da je tješe. A Karmen, vesela, što je ipak Felicitas nadarena od Zlatka — pa uza to dobroga srca djevojčica — oprostila je.

I skoro se zaboravilo na tu čudnu scenu, pa se i opet započelo veselo, veselije nego prije pjevati i pričati u sjeni božićnjeg drveta.

Karmen je svirala. Još je imala oči vlažne od suza, pa je njen smiješak bio još ljepši, miliji. Nije bilo prkosa, ni ciganske žestine u njem, što je kadgod njenim lišćem sjevnulo.

Đon Kerton:

U čekanju dugom.

Daleke vode usnule su tiho
I nimfe modre sklopile su oči,
Ko da su pale od umora teška
U čekanju da će netko doći.

I moja duša usnula je s njima,
Zaboravi tihi val je zali;
U odrazima luči tiho sniva
Po usnuloj što su vodi pali.

Zaspala je u čekanju dugom,
Od umora sklopila je oči,
Čekajući neku dragu dušu
Što je rekla u zagrljaj doći.

Ivan Eiler, theol.

Vjerski auktoritet i moderna znanost.

(Konferenca.)

Moderni me čovjek sjeća duhovite slike, što nam je ostavlja klasična rimska antika: Daleko od domovine, zatočen na Kreti, sprema se iskusni Dedal, da s mladim sinom na lakim krilima preplovi preko mora i zemalja do rođene grude. U umjerenim se visinama dostojanstveno kreće sijedi starac. A sin je neiskusan, obijestan, pa se diže u nedogledne visine, da plovi svojim putovima i da gleda svijetlo sunčano. Već triumfira nad konzervativnim ocem, već se divi svojoj veličini. Ali najednom odjekne praznim prostorima očajan krič, i nad obijesnim se sinom sklopili valovi bezdanog oceana. Svijetlo je sunčano otopilo krila oholog sina, a s divljim se rikom valovlja 'rve jauk očinske ljubavi: »Icare, Icare . . .!«

Obijesna oholost Ikarova ključa u grudima modernog čovjeka. Ni on ne će više da ide prokušanim stazama prošlosti, da svoje mišljenje, htijenje i djelovanje ograničuje promišljenom mjerom. Sloboda, autonomija — to je parola modernog doba. No je li takva sloboda i znak napretka modernog vremena? Na ovo bih pitanje odgovorio na usta modernog čovjeka — uvjeren, da će milost Nazarenčeva raspaliti u dušama vašim oduševljenje nad neprevarljivom Zaručnicom Njegovom i svjesni ponos, što smo djeca Njezina.

I.

Jasno je, da je ishodište i temeljni kamen moderne znanosti i kulture: prezir auktoriteta i umišljena sloboda znanstvenog istraživanja. Dok se objektivizam, kantizam, relativizam i individualizam hoće da emanciparaju od prirode i naravnog auktoriteta, sva moderna znanost ide za emancipacijom od objave i auktoriteta Božjeg. Teocentričko se stanovište obraća u egocentrično, čovjek se diže u visine Ikarove, da odanle pobjedonosno klikne cijelom čovječanstvu: Bog je mrtav, moj »ego« je mjerilo svemu, čovjek je souverain. Čovjek je dakle Bog (Idol), a religija je bajka, katolički »Credo« idiotstvo. Odatle polazi moderna znanost.

Monah Bacon Verulamski rekao je, da je znanje moć. Moderna je znanost riječi umnoga samostanca potvrdila. Um je ljudski lokomotivama spojio Alpe s Himalajom, on je parobrodima prikratio mora, a aeroplanima obujmio cio svemir. Oceani su ubava jezera, zemlja oveći perivoj, beskrajni značni prostori ugodno izletište (dr. Barac). No dok je znanost tako napredovala s izvanjske strane, ostali su joj temeljni životni problemi neriješeni, što više, oni su jednom Paulsenu tim postali još zagonetniji, veći. Modernu znanost gledamo, možemo je pipati. A je li znanost ono, što se prstima pipa? To je ruševina, grobnica, kako kaže Brentano, gdje bi pravu znanost istom valjalo dizati. Chauteaubriand razlikuje materijalističku geometriju, koja oči zablještuje, od intelektualne, koja u pozadini šestara i trokuta gleda Boga. To je ona, koja rađa Pascala,

Leibnitza, Descartesa, Newtona. I zato se punim pravom tuži na ovakvu znanost E u k e n, jer mu ne daje onoga, što on od nje pravom očekuje.

Čovjek sjetila divi se dakle napretku znanosti — čovjek nutrinje stoji pred grobom svojih ideala i naravnih težnja. On očekuje od znanosti odgovore na pitanja svoje nutrinje: odakle čovjek — što mu je svrha? Ali ta su pitanja ostala sfingom modernoj znanosti XX. vijeka, kao što su bili i pretkršćanskoj. Stara je znanost o tom šutila, no kad o tom moderna govori, onda otvara, kako kaže Max Frischeisen-Köhler: broj svih sa svima, kaos, u kojem se čovjek ne može da snađe.

Znanosti je svrha istina, no moderna će znanost do vijeka pitati s Pilatom: Što je istina? Istina je samo jedna, a u modernoj filozofiji nema dvaju filozofa, koji bi se u svemu slagali; naprotiv, dok rješavaju najvitalnija pitanja, cijepaju se u najoprečnije sisteme: dok je jedan filozof materijalist, drugi je idealist, monizam isključuje dualizam ,optimizam pesimizam, altruizam egoizam — i tako se u beskraj redaju sami ekstremi, koji bi čovjeka nutrinje i mišljenja doveli do očaja. Sve je nezadovoljno, igra promjenjivih položaja i volja — filozofija kaos.

Filozofija je borba svih sa svima. Dok su baš na K a n t o v o m spoznajnom sistemu sazidali svoju filozofiju svi kasniji njemački idealisti — zove F i c h t e Kanta luđakom »Dreiviertelkopf«, S c h e l l i n g zove »Kritiku čistoga uma« praznom i ništetnom, a H e g e l kaže, da je Kant sebi stekao pristaša samo poradi negativnosti i utvaranja, da se u jedamput riješio stare metafizike. Što je P a u l s e n rekao za Kanta, da je on svojom filozofijom ostavio samo skepsu i desperaciju o mogućnosti filozofskog rješenja životnih problema, ne možemo li te riječi u cijelosti protegnuti i na svu modernu znanost?

Moderni se čovjek oholo odvratio od svih spona naravnog i Božjeg auktoriteta, slobodno se je htio vinuti k suncu, ali je ono opržilo krila oholice i more se je sklopilo nad huliteljem, a nad burnim valovljem filozofskih sistema jauče zapušten moderni čovjek s D u B o i s - R e y m o n d o m: Ignoramus, ignorabimus . . . Tako, eto, odgovara moderna znanost na pitanja nutrinje ljudske. A mogu li ovi odgovori dati smisla životu? Sam N i e t z s c h e uviđa, da ne mogu i zato predlaže, da se jednog dana svi pokoljemo, jer takav život više nema smisla. Tako dakle svršava znanost bez auktoriteta, koja je tako oholo započela. Anarhija na području znanosti, nihilizam na području religije i morala — to je značajka moderne znanosti, prezira auktoriteta i apotheoze autonomnog individua. »Amphora coepit institui, currente rota urceus exit« — u početku naduvena svijest, da će čovjeku sve dati, a na koncu duševna malaksalost, grimasa znanosti. I mjesto oholog pokliča prof. J o d l a: »Čovjek je Bog«, odjekuje dušama modernog čovjeka potajan ali bolan i dubok uzdah **A u g u s t i n o v**: Nemirno je srce naše . . .

No možda je emancipacija od auktoriteta donijela čovjeku žuđenu s l o b o d u? — Ali i to je tragika sudbine, da je čovjek pao u još veće ropstvo, jer je bio preslab, da na vlastitim nogama stoji. Kaošto je čovjek po naravi biće društveno, isto mu je tako u narav usađena nužda auktoriteta

A jer je i razumna sloboda nužda naravi, nije čovjek mogao birati izmedju auktoriteta i slobode, već izmedju većeg, pravog i prividnog, manjeg auktoriteta, pa je konzekventno postao još neslobodniji. Ne dokazuje li nam i to presjajno moderni čovjek? Umno je rekao jedan učenjak, da jedan bezvjerac mora kud i kamo više i jače vjerovati nego li jedan vjernik. Pa doista, moderni čovjek slijepo vjeruje notornoj varalici Häckelu, luđaku Nitscheu, Marksu itd. A je li to sloboda? Jest, ali sloboda čisto izvanjska što si je sami utvaramo, koja uništava slobodu duše. I sam N i e t z s c h e to opaža, pak upozorava modernog čovjeka na tu iluziju kad kaže: »Ti hoćeš u slobodne visine, tvoja duša čezne za zvijezdama. Ali i tvoji zli nagoni teže za slobodom. Tvoji divlji psi hoće na slobodu i laju u tamnici od radosti, kad se tvoj duh napreže, da skrši sve zapreke«. Čovjek govori o slobodi i uživa u slatkom snu, a ne vidi bijedan, da živi u zbilji ropstva.

Pitam nadalje one, koji se hvale slobodnom znanošću, zašto najintimnija pitanja naravi ljudske, kojih pozitivno riješenje nalaže žrtvu kaošto su: vjera, Bog, duša, nadnaravni i prekogrobni život, — zašto moderna slobodna znanost s a m o n e g a t i v n o rješava ova pitanja? Uzrok nam veli konvertit R u v i l l e, kad piše: da ga je pri njegovu prijelazu u Crkvu prostrujilo srećno čuvstvo slobode, »jer ne moram više — veli on — biti na oprezu, da ne bi možda izlanuo katoličku sklonost.« — Moderni je čovjek slobodan, ali od jarma teške istine, a sputan je u željezne okove b e z v j e r j a, n e ć u d o r e đ a i j a v n o g a m n i j e n j a, što svakoga progoni, koji neće na granici prirode reći: — dosta!

II.

A kako je posve drugačije u Crkvi. Crkveni auktoritet meće doduše čovjeku ograde, kao i svaka pedagoška moć, ali ih meće uz ponore, a ne u vrtovima raja.

Ovu slobodu osjeća svaki srećnik, koji se toj moći podvrgne. Tako R u v i l l e oduševljeno kliče: Kad sam konvertirao, osjetio sam se u punoj mjeri slobodan, što je sa sobom nosi katolička vjera. U svojim r e l i g i j s k i m v j e ž b a m a nijesam više podvrgnut nikakvom skučenju. Mogu svaki dan slušati sv. misu, u svako doba mogu primiti blagoslov sakramenta pokore, mogu primiti kadgod hoću sv. pričest... K a d g o v o r i m o r e l i g i j s k i m s t v a r i m a, ne moram više biti na oprezu, da ne bi možda izlanuo sklonost katolicizmu, ne moram više svojih riječi zaodjevati nekom nejasnoćom, samo da ostanem na protestantskom stanovišta... Na z n a n s t v e n o m p o l j u ćutim kao blagodat što sam se oslobodio od mnogih predrasuda. Sada istom mogu nepristrano pisati povijest, kad sam upoznao najznamenitiju svjetsku vlast, katoličko kršćanstvo, u pravoj njenoj slici i kad nijesam više ovisan o piscima, koji je ne shvaćaju ili joj zlo hoće.

Vjerski auktoritet djeluje na znanost kao što liko djeluje na čokot. Čokot se veže — ne da ga se uništi, već se digne iz prašine u vis, gdje će dobiti života. Svjedok nam je za to istorija, koja pjeva himne tolikim

velikanima — katolicima. Ja sam kršćanin dovikuje modernom čovjeku matematičar Luis Chauchy kaošto su bili Brahe, Kopernik, Newton, Euler, Bošković i toliki drugi geniji... A ako me tko zapita za razloge, drage ću mu ih volje otkriti. I uvidjeti će, da moje uvjerenje nije plod baštinjenih predrasuda, već da je plod dubokog istraživanja. Ja sam uvjeren krćanin — katolik t. j. ja se podvrgavam auktoritetu Crkve s Corneilleom, Racineom, La Bruyéreom, Bourdaloueom, Fenelonom i s mnogim drugim znamenitim muževima našeg naroda, koji su bili i jesu ures naših akademija, koji su najviše prodičili egsaktnu znanost, filozofiju i literaturu... Crkva dakle Hristova, koja je robu dala prava čovječja, a ženi njeno dostojanstvo, nije nikada bila, po svjedočanstvu kulturne povijesti, na putu znanosti, već ju je oduvjek gajila i promicala.

No religija je Hristova religija slobode, jer je religija istine — »veritas liberavit vos«; Crkvi je rekao Hrist, koji je za sebe kazao, da je put i istina. da će uz nju ostati do konca svijeta. A Hrist je istina, jer je Bog, jer je uskrsnuo.

Pa doista, Crkva je od početka svojega postanja naučala uzvišenu nauku, koja je potpuno zadovoljavala nepokvarenu narav ljudsku, u kojoj se jedinoj smirila ona težnja Istoka i knjiga Sibilinih za oslobodjenje.

Što ulijeva u grudi milanskih martira onaj silni heroizam u rimskom cirkusu; koja sila ruši bijesne lavove pred noge slabih djevica i nemoćnih staraca, ako ne nadnaravnu moć istine njihovog čvrstog vjerskog osvjedočenja?! Što je sačuvalo religiju Hristovu, koju su naučali bosonogi ribari palestinski, te je nije iza tolikih i tako žestokih progona i stoljeća nestalo? Odgovara nam mudrac židovski Gamaliel. On je upozorio sinedrij, neka se ne bori toliko protiv kršćanstva, jer će ono i onako samo po sebi uginuti, ako je djelo čovjeka — ako li je pak djelo Božje opet im je uzaludan sav napor, jer ga ne će moći skršiti moć ljudska. Židovi se nijesu obazirali na umni predlog vijećnika, već su se poput tigra bacili na vrat janjeta: Hrista su razapeli, učenike rastepli i sve moguće poduzimali i još sada po ložama poduzimlju, da lik Hristov bace s oltara a na njegovo mjesto postave lik »svetog čovječanstva« itd. — Ali On, unatoč svega toga, još uvijek stoji pobjedonosno na hridi Petrovoj. Ta Crkvi je sam On prorekao, da će je progoniti, ali joj je i obećao, da je ni pakao ne će nadvladati. Proroštvo Hristovo potvrđuje historija, a napose naše stoljeće: Hrist još uvijek živi, on pobjeđuje i kraljuje.

A treba li nama još većeg dokaza za istinitost, da, božanstvo religije Hristove? Ta sama je njena egsistencija najjači dokaz za njenu istinitost. Dok se u samom XX. stoljeću izmjeni na stotine raznih svjetovnih nazora, kršćanin-katolik XX. stoljeća čita svoje nazore u pisaca najstarije davnine: u sv. Tome, Augustina, Pavla i evanđelista.

Nije moguće, da je ovaj naš nazor kriv, koji je uvijek ostao isti, pred kojim su poblijedili i ugasli svi drugi nazori ma da su otvarali sje-

tilnoj naravi ljudskoj širom vrata užicima, nije moguće, da je naš nazor kriv i neistinit, koji je skršio samu fizičku silu rimskih imperatora. A kada bi bilo moguće, da je naš i ovaj nazor kriv, onda bi bilo uopće nemoguće spoznati istinu, mi ne bi bili krivi što smo pogriješili, pak bi stoga vedra čela i ponosno mogli na vječnom sudu reći G. Bogu: Mi smo nedužni, ti si nas, Bože, prevario! Ali Bog je sama Istina, pak zato ne može prevariti niti biti prevaren, a to nam je siguran dokaz, da je naša religija istinita, da smo na putu istine, koji vodi u život vječni.

Kad je nad tamnim Rimom ove godine u duhovskoj noći zakrijesilo četiri stotine križeva i zagrmio zvuk zvonova sa rimskih tornjeva — zadrhtala su srca kršćanskog svijeta od svetog oduševljenja nad još uvijek divnom zaručnicom Hristovom; zadrhtalo je i opustošeno srce modernog čovjeka od straha pod silnim i svjesinm ponosom katolika.

Iza 16. će stoljeća i opet zazvoniti sva zvona po kršćanskom svijetu i njihov će se zvuk još ponosnije razlijegati nad narodima. Oni će se orit: i nad grobovima naše generacije, nad požutjelim folijantama protiv crkve ispisanih papira i nad tolikim ruševinama, što ih je ostavila naša kultura. I ponosno će objaviti novim naraštajima jubilej istine i slobode, objavit će novim milenijima, da svijet krije u sebi silu, kojoj jest doduše sadržaj »Crucifixus«, ali je silnija od mišljenja ljudskog, veća od uskih okvira prolaznog vremena.

Zvonimir Ljubičić;

Zapad zvijezda.

Ko suze zlatne čiste,
što anđeli ih liju
niz nebo mile zv'jezde
i u more se kriju.

Baš tako i sni tonu
ah najljepšeg nam doba,
i gube se i čeznu
ko u dubini groba.

Al možda ćemo jednom
u boljem naći ih kraju,
gdje šarom duge cvatu,
il kao dragulj sjaju

U v'jenac će ih tada
splest koja rajska ruka,
i okitit nam čelo
od prošlih znojno muka.

Joso Benac;

U sutonu.

I.

Utonu sunce! U grimiznoj halji
U vječnost opet minu sjena dana,
Tek krvav trak mu pusti teška rana;
A s azurnog visa, iz nebeske dalji

Suton svoja laka raskrilio krila,
Te nečujno, tiho, — kao davna sanja
Privija se k zemlji izmeđ gustog granja —
Plazi kroz prozore kućica i vila,

Dirka trudne vjeđe, nosi slatke sanje.
Život mirno gine iza muke danje,
A prirodom cjelom neka slast se lije.

I već zvjezda zlata stala je da zrije,
Gdje u krilu sanka sva priroda snije
Tek još slavuljevo čut je biljisanje.

II.

Svuda mir — tišina — ko u grobnoj raci
Svila se na zemlju, tek treperi granje
I valića morskih čut je šaputanje,
A s eterskog visa gluho plove traci

Puni neke sjete — osjećaja boli
I daleke čeznje, što se dušom svija,
Te je diže — nosi i k nebu uzvija
Iz prirode snene — — — Srce bolno moli,

Plače prošle dane, što prebrzo minu
U vječnost beskrajnu — u vječitu tminu:
Ko zvijezda ova, što zirnu i ode — — —

Zrakom struji miris cvijeća i mora;
Lahor nježni struji s nedalekih gora
I osjećaj širi predivne slobode . . .

III.

Jesenji dan već gine blijedo, sumorno, tužno,
Bez sunca i čara, ko kad staračko ugasne oko,
A jesenji vjetrovi hladni ganjaju maglu visoko,
Pa onda je dolje spuste i zaviju užasno, ružno

Krik ko patnika onog, što s bolju i patnjama gine.
A narav cijela šuti, tek guste suze što lije
Iz magle blijedosive, kad gorom i dolom se vije — —
Duša bi htjela uzletjet, do sunca da se uzvine.

Al' okovi teški je tlače na kaljave sumrtve doli,
Da njima se vucari sama bez utjehe, slatke i nade —
A čežnja nedostižna, trajna u me se lagano krade,

I s njom nekakva sjeta, te osjećaj ponovne boli,
Pa sad pustošju lutam samac bez sunca, sreće,
A iz šikara pustih gavrana krik dol'ječe!!

Đon Kerton:

Karlovački portreti.

II. Adam Kostelić.

O Kosteliću (smrtno mu je ime Hugo Sedlaček) teško je pisati, jer on ne živi vani na ulici: — on je daleko od bohemije. Morao bih biti njegov dobar znanac, morao bih gledati, što se zbiva među onim zidovima, odkuda izlijetaju crtice i novele, gdje se rađaju ona filozofska predavanja, koja zagnjavljuju svojom neshvatljivošću našu širu publiku.

Mogu tek nanizati nekoliko dojmova, s kojima nisam ni sam na čistu. Govoreć o njemu moram se služiti izrazima: čini se, izgleda, možda; njegova figura zahtjeva mnogo, mnogo studija.

Dozvolite da Vam ga osobno predstavim. Ozbiljna, veoma ozbiljna pojava srednjega ne mršavog stasa, mjesečastoga, obrijanog lica, na debelom nosu cviker. Pričaju, da je njegova lektira Šopenhauer, da je to ona tajinstvena moć, što gospoduje među ona »četiri zida«. Ali sudeć po radovima, što izlaze iz te tvornice, čini se, da netko toga vladara svaki čas popada za šiju, izgleda da se u tom mirnom prostoru vodi očajna borba o hegemoniju. Šopenhauer osvaja Adama svojom uništavajućom askezom. Ali u momentu, kad Šopenhauer misli, da je pobjedio, baca se na njega luđačkom snagom njegov učenik Niče. Oštra je borba. Lubanja puca, živci drhću, a ispisana artija, što poleti u uredništvo »Nar. Novina« ili »Savremenika«, jasno pripovijeda, da je Niče održao pobjedu.

Na svakom listu crveni se »Krv«, na svakom pobjeđuje živinski nagon. Svuda iste situacije, svuda iste figure »sanjinovskih« misli i požuda. a sve krize svršavaju na isti kalup.

To sve izgleda, kao škice slikara, koji zamišljavajući monumentalno djelo, izradi stotine škica, prije nego pristupi samom djelu. Samo što slikar ne daje nikada u svijet škice, već samo djelo.

*

Možda se Kostelić boji, da ne će moći to sve svezati u jednu cjelinu i podati ono, što je zamislio, pa nam daje nekakve otpatke, koji isprva odurno zanimivi, postaju duljim čitanjem — dosadni. Svaka njegova figura proživljava u sitnice isti duševni proces. Njegova ženska figura pomišljava sa strahom na moralnu propast i juri u nju svjesna svoga čina. Svaka njegova žena živi stanovitim duševnim životom, kako jedna, tako druga, treća, peta, dvanaesta; sve imaju iste misli, iste osjećaje; u jednakim se položajima jednako ponašaju. Takav mu je muškarac, mladić, djevojka, žena, baba, dijete. Sve se to slijeva u jednu riječ: »dosada«, proti koje se ne može braniti riječju: »nerazumijevanje«!

Ali nesmijete si odmah stvoriti tamnu sliku zagriženoga ničeovca ili šopenhaureovca, koji izjeda sam sebe.

Sedlaček se je najbolje ocrtao sam, kad je uzeo pseudonim. Kostelić nije Sedlaček ili obratno, to kao da su dva čovjeka, dvije različite psihe.

Za inteligentnoga je čovjeka Sedlaček veoma, veoma simpatična osoba, i kad bi čovjeku, koji ga ne poznaje rekli, eto to je taj koji onako piše, ne bi vjerovao.

Sedlaček je profesor, i to profesor, kakovog si zamišljaju vječni nezadovoljnici — đaci. On se ne uzrujava, on se ne ljuti. On kao razrednik rješava najteže konflikte finim i dubokim humorom. On opominje đaka poetičnom ironijom, đak razumije, i opomena ima više uspjeha. Još jednu svjedodžbu inteligencije dobiva Hugo danomice. Ženski ga svijet nazivlje dosadnim i nezanimljivim.

Ono, što je bio nekada u Karlovcu Joza Ivakić (organizator, predavač, glumac, »književnik«) to je sada Sedlaček. Ono, što je Joza započeo bez pravih unaprijed zamišljenih kontura, tomu je Sedlaček dao jasne obrise i putokaze, odredio shemu i metodu »pučko-prosvjetnog rada«.

Evo ovo je po prilici simpatična osoba Huge Sedlačeka. »Možda« i nije sve tako, »možda« je što deblje, krupnije, ili što tanje, mršavije, ali »čini se« da bi »moglo« biti tako.

III. Milan Vrbanić.

Tužna slika. Stradalački život pjesnika bohema, ne pjesnika po radovima, ne pjesnika teške njemačke filozofije ni Kranjčevićevog očajnog budizma, koji bi bio naravna posljedica njegova života, već pjesnika profesorskog kandidata Milana Vrbanića. Umro je, »ali ne od bolesti, već od gladi«, dovikuje »nemarnoj« hrv. inteligenciji Krešimir Kovačić u podlistku »Karlovca«, on koji je i sam proživio gotovo sve faze Milanova života. I našla su se braća na okupu, da oplaču mrtvog druga, ne suzama, koje rose bez svjedoka grobni humak, već pred očima čitavog svijeta (možda i iskrene suze), da svrate poglede na sebe i na svoj život.

Bio je pravi pjesnik, ali ne onaj, koji radi, da proda svoj produkt, da izbije iz njega materijalni profit, — ne, on je pjevao samo od vremena do vremena, kad je to bila potreba njegove pjesničke duše — — bio je pravi pjesnik

onih karlovačkih šančeva, onih jablanova, što se dižu u noć, kao očajničke ruke« — —

Ovako po prilici plače suhi, dugokosi Wizner u »Pokretovom« feljtonu, kao da hoće reći: »Gledaj svijete, ovakovi smo mi odbačena klasa, ovako radimo i ovako nestajemo!«

Uz ostale listove donosi i »Savremenik« vijest, da je umro pjesnik Vrbanić, i da je pokopan na trošak »Matice« i »Društva hrv. književnika«. I svaki list našao je po jednog dugokosog plačidruga, koji zapjevaše suzne himne »velikom pjesniku« Vrbaniću. Iz toga pisanja iskrisiva Milan kao heroj, kao savremeni prvak naše poezije!

»O mrtvima govorimo samo dobro« — šapće nam nježna slavenska duša — — ipak, vjerujte prijatelji, onaj dobri i bezazleni Vrbanić nasmijao bi se u grobu, da pročita vaše himne, — — da možda bi i vjerovao u svoju neotkritu veličinu.

Vjerujte nas je začudilo takovo pisanje, nas, koji smo mu bili kolege (on za katedrom, a mi uklupi), koji smo s njim i privatno općili, gdje se je on, gotovo mladić, otkrivao u svojoj dobroćudnosti. Mi smo mogli dobro upoznati njegovu dobru slavensku dušu.

Dosta originalna pojava. Ovisok, mršav, dugih crnih kosa, modar baršunasti kaput, takav je Milan obilazio kupališnim parkom, takav je ulazio u razred, vadio notes, i oduševljeno i čuvstveno govorio o narodnoj pjesmi.

Iz očiju sijala mu je naivna duša, koja je pričala o rođenom neshvaćanju života, o nemogućnosti akomodicaje — i zato je taj čovjek stradao. Bio je junak nepisanog i tek malim dijelom, samo po nekolicini čitavog romana. Ja priznajem, da može onaj, koji je čitao taj roman, zaplakati na Milanovu grobu, kao što plače zagrebačka kevica tragični konac glavnog junaka »Ljubavi pod krinkom«. Bio je pjesnik po životu i stradanju, i ona duša prepuna bola, nije mogla da se ne otvori i da ne da oduška osjećajima.

Ali to su bili neki slabi izljevi, koji ne mogu dati ni izdaleka niti sjenu one fenomenalne pojave, kako to izlazi iz novinskog pisanja.

Izlazile su te pjesmice (obično dvije ili tri kitice) u feljtonu »Savremenika«. Nečitane i neopažene prolazile su kroz ruke čitača. Osim toga donio je »Savremenik« nekoliko njegovih ocjena i književnih prikaza. Surađivao je i u podlistak »Obzorov« još kao praški đak slavista. U »Obzoru« je našao utočište i poslije suspenzije. Skinut, prosto otjeran iz državne službe, povlačio se je bivši profesor, naivni idealista, kojekuda.

Vodio je i putujuće kazalište, da se prehrani, a kada mu je i to skrahiralo, našao je još posljednje utočište na Sljemenu, gdje ovoga proljeća ispusti svoju dobru dušu.

Bilo je u njegovu radu nešto, nešto je virilo i borilo se sa recima, ali obično nije moglo da izbije i da se očituje.

Na koncu vam mogu povjeriti i jednu javnu tajnu. Nije njega ubila nemarnost čitalačke publike; već — —

»Ako gdje ugledate strašnu razorbu i propast — možete slobodno govoriti, e da ne prevarite ni sebe ni drugoga: — ovdje je bila ženskinja!« (Luigi Capuano).

P. Senjić-Tvrtković:

Papagaj.

Zaglušno cvile tromi i lijeni
akordi negdje: — verglom to svira
zgrbljeni patnik usred aleje,
uza nj papagaj srećke izbira.

Prolazi ljudstvo. Rijetko će koji
pružiti paru; siti su sreće;
jedva da koja služavka stane
čekajuć planet, gospodja ne će.

zaglušni vergl uši joj dira
ukus joj kvari skuštrano ptiče
uvijek što kunja; valjda još sanja
brazilske gaje, proljet kad niče.

Zgrbljeni patnik dao je za njeg
davno već svoje odštete pola,
kadno ga masni priteže kajiš,
smrviše rebra tvornička kola

Prolazi ljudstvo. Rijetko će koji
pružiti paru sjetiv se bijede;
a vergl još svira, — čini se — kajdu:
»Veselo srce kudelju prede!«

Joso Benac:

Na groblju.

(Impresija.)

Lutajući okolicom, a da ne znam ni sam kako, nađoh se na brežuljku, što se sterao na rubu šume, a na njemu se dizala u sjeni stoljetnih hrastova mala crkvica. Stara je i trošna, a opet nekako prijatna i mila.. Na daleko od nje steru se brežuljci i uvale, u koje se stisla pitoma sela i kućerci mali, ko bijeli labudovi, što snivaju tiho na valu jezerca. Već se stala osjećati skora noć i slatki san, što je virio gore iz plavetnih dolji, da se lagano s večernjim sutonom spusti nad tiha seoca, u gajeve i šumice. U posljednjem ruju zapada još je gdjekoja pčelica zujnula žureći se svojoj košnici, pjevnula ptica, ili dohrlio skupa sa daškom lahora snažni akord pjesme iz širokih seljačkih grudi — da se onda spusti mir.

Kraj crkvice stislo se staro zapušteno groblje. Zidovi mu porušeni, obrasli mahovinom i dračem. Izgledalo pusto, tužno, kao da je zauvijek na njem prestao svaki osjećaj života. Pa ipak je tu pod stoljetnim hrastovima trunulo toliko života, šta su se naprezali, radili, uzvisivali i padali, dok ih konačno posve nestade s lica zemlje. Gdje su sada one misli, ideje, snovi, što ih snivaše? — Nema ničega više do onih malih humaka, na kojima se nalaze razbacani komadi od križeva i spomenika, što ih je zub vremena uništio! Svega je nestalo! Tu u zaboravi lagano trunu, tek im potočić mali u uvali priča vječnu nepromjenljivu priču svojim žuborom i zabiljiše slavulj lagano, pjesmu tužaljku, zacvrči cvrčak, zacvili sova ili se javi ćuk — pa opet mir . . . A koliko je bura, koliko patnja prohujalo nad onim šakama praha! Koliko su suza radosti i boli prolili oni, što snivaju vječitim sankom! Tu se svijala u boli i tuzi majka nad čedom, žena nad mužem, djeva nad grobom svoje ljubavi . . . I ako im je gorko bilo — ipak im dušu podilazila nada, da će se sastati jednom — a sad možda i snivaju skupa!

Ali što onda, kad srce što čezne — ljubi i čezne, spopadne osjećaj neispunjive nade?

Kad čovjek stoji na groblju, na raskršću dvaju života, osjeća boli tugu — ali samo osjeća — a tada se budi nada — vjera i podilazi ga neko slatko, bolno čuvstvo. Il kad čovjek stoji na grobu svojih nada, želja, snova, gdje nema nade, vjere, da će ikad oživjeti, gdje odasvud vire podrtine, ruševine, a između njih probija trnje i drač — što onda?

Kad ko tužitelj, osuđenik i sudac sam svoj — svoga života; kad ko ništitelj svoje sreće mrzi sebe skranjom mržnjom, a opet ljubi nedostižnom ljubavi; kad se u njemu rasplamte u isti mah mržnja i ljubav te buče, tresu i kidaju slabunjave grudi ko bijesni valovi oceana krhku splav — što onda? — — —

O sjajna Luči Vjere, balzame i meleme, sretan li je onaj, koji te ima! — — — —

Matija Manjarić:

Kako je g. P. Grgec obranio dra Lj. Marakovića i sebe.

I naša bi mladež trebala već jednom da dozna, kako je i s načelne strane velika razlika izmed Sienkiewicza s jedne strane a s druge recimo Manzonia, Dantea i Calderona. Nazvati pak kat. književnikom Sinkiewicza i Manzonia, to znači pojmu katolicizam malo preširok objam dati! Zato mi se čini puno korektnijim, ako se Sienkiewicz, i slični književnici nazovu »liberalno-katoličkim piscima«. Tako se danas općenito a pogotovo u radikalno katoličkim listovima redovito nazivaju oni kat. pisci, u čijim se spisima redovito i stalno javljaju nekoje i to ne baš male na-

čelne »pogrješke« i »omašci« kao neki njihov karakteristikon. A g. G. hoće svakako da i njega smatramo kat. radikalcem. Tako on piše i u tom članku, u kojem kritizuje moje pisanje o »našim radikalnim kat. redovima . . .« No onda neka se ne dijeli od drugih kat. radikalaca bar u ovakvim pitanjima načelne naravi.

9. — »Ovako smo evo došli do kraja. Prošli smo sve glavnije prigovore g. Grkca i nismo se mogli uvjeriti, da smo baš onakovi, kakovima nas on crta«. Ovo su zaključne riječi g. Grkca (samo što sam ja stavio njegovo ime namjesto mojega), pa i ja njima završujem svoj odgovor na njegove prigovore. Mislim da sam prošao nesamo sve glavnije, nego baš sve njegove prigovore i prikazao ih kakvi pred zakonima zdravog mišljenja te čistih i potpunih kat. načela jesu. Ali ipak ima još jedan njegov prigovor, na koji se nijesam posebno obazreo. Bit će da g. G. do njega puno drži, jer ga je stavio na zaključno mjesto u broju »pogrješaka«, što sam ih počinio u svojim »razmatranjima«. Taj moj grijeh se sastoji u tome, što sam »prikazao neke naše ljude pred čitateljima »Vrhbosne« samo s negativne strane«. — Da ni taj prigovor ne stoji, već sam dokazao u točki 6. citovavši iz »Vrhbosne« svoj tako laskav sud o dosadašnjem radu dra. Lj. M., kakav, ili bar laskaviji, nije dr. M. ni od koga drugoga ubrao. Slično ispričavam g. Grkca n. pr. na str. 115, 118 i t d,, pa i ostale, kojima štogod članka. Zašto sam pak onu »negativnu stranu« u prvom redu i javno rasprigovaram, koliko to samo dopušta svrha i ograničeni prostor takvoga pravio, to sam također u svojim člancima opširno razložio. Ali kada g. G. sa svim time još nije zadovoljan, ja ću mu još nešto o tome ovdje dodati, što će mu možda više imponovati od onih, prem objektivno neoborivih razloga. To »nešto« jest historijat onih mojih članaka, za koje mislim, da će zanimati ne samo g. Grkca nego i sve naše đaštvo. Evo dakle, kako je do tih članaka uopće došlo.

*

Bilo je to prošle jeseni — sad je tome baš nekako godina dana — kako je izišao u »Luči« članak dra. Lj. M.: »Na putu do naše književnosti«. Ja ga nijesam dospio ni pročitati, kao što uopće u to vrijeme nijesam ništa čitao osim onoga, što mi je trebalo za moje članke u »Vrhbosni«. Čitavo to proljeće i ljeto trajao je u Sarajevu slagarski štrajk, pa kad se svršio željelo je uredništvo »Vrhbosne« da do konca godine nadoknadi sve, što je za vrijeme štrajka bilo propušteno. Naglo jedan iza drugoga izlazili su dvobroji i trobroji, za koje je valjalo poslati čitavu »masu« gradiva. Radi toga sam jedva dospio i okom preletjeti novine i listove, što su stizali, a neki su i nerazrezani čitave mjesece na hrpi ležali, dok sam dospio u njih zaviriti. Valjda bi se to dogodilo i tome broju »Luči«, da mi ne dođoše neki osječki kat. đaci, pa me upozoriše na taj članak dra. Lj. M. i zapitaše za moje mišljenje. Tom zgodom mi rekoše, da ih je i ona izjava g. Grkca o Sienkiewiczu vrlo neugodno iznenadila. I to mi nije samo jedan đak izjavio, nego nekoliko njih bez dogovora i sporazumka, a ne vjeruju li mi to dr. Lj. M. i g. P. G., mislim, da ti đaci ne će ništa imati protiv toga, da i njihova imena saopćim gospodi M. i G.

Ove dakle đačke kritike potakoše me, da te stvari i sam pročitam. Kad sam ih proštio, morao sam priznati, da je uzrujanost i negodovanje mladeži zbog njih zbilja na mjestu bilo. Prva pak misao, što mi se nakon toga nametnula, bila je: Pa valjda nema samo u Osijeku među kat. đaštvom pravih načelnih radikalaca, nego će takovih biti i drugdje. I ti će se jamačno čuditi i smućivati nad ovakvim izjavama svoga glasila. Ali ne bude li za vremena ustuka tim izjavama, pogotovu kad dolaze od takovih auktoriteta za naše đaštvo, pomislit će oni: Ipak to valjda ne će biti tako krivi nazori, kako se nama čini, jer bi to opazili i drugi od nas spremniji i upućeniji te ustali protiv toga. A evo nitko ne ustaje. Bit će dakle, da smo to amo mi prevršili i pretjerali u aplikaciji kat. principa, a ono su doista korektni nazori, kojih se i radikalni katolici smiju držati, pa ih i javno braniti i širiti...

Te se eto misli meni same nametnule, kad sam pročitao inkriminirane izjave dra. M. i g. G. Sjetim se onda još i nekih drugih njihovih izjava, koje mi se već prije nijesu sviđale, ali sam ih držao slučajnim »lapsusima«. No sada u svezi s ovim najnovijim događajima dobila je čitava stvar drugo lice, pa sam morao zaključiti, da tu traži interes naše kat. mladeži, a i samih pisaca, da se ti pojavi javno pretresu i stvar na čistac izvede. Da će to biti i na korist tih naših darovitih i zaslužnih pisaca, uvjerio me je najviše baš dr. Lj. M. u istom tom članku. U njemu se naime on gorko tuži na »nestašicu autokritike« kod hrv. katolika. Ako se tko izjavio za naša načela, pa se ima čime i »zaslužnim« za kat. stvar iskazao, ne smiješ o njemu ni riječi prosloviti u kat. javnosti, osim dakako, ako ga misliš pohvaliti i za uzor staviti. Tako je to kod nas ušlo u običaj i u književnim kritikama na najveću štetu onih, koje na taj način »štedimo« i »štujemo«, a onda dakako da štetne posljedice takvog postupka mora osjetiti i kat. književnost uopće. Eto vidiš, pomislim ja kad sam to pročitao, interes kat. publike traži svakako, da se ti krivi nazori, što ih izniješe dr. Lj. M. i g. P. G. pobiju i njihovu širenju na put stane. Tu je dakle od potrebe jedna takva »autokritika« izmed nas katolika i to baš na račun te dvojice, od kojih jedan odlučno traži javnu autokritiku a drugi kao urednik »Luči« štampa te nazore bez ikakve primjedbe, dakle se s njima slaže. No kad stvari tako stoje, onda te više ništa ne može ispričati, da takovu autokritiku ti ne napišeš, kad već nitko drugi ne će.

Tako je eto došlo do te »negativne kritike nekih naših ljudi«. Razlozi, koji su za nju govorili, bili su tako neoborivi, da ih se ni g. G. nije u svojim prigovorima niti dotaknuo, u koliko su mu naime već iz »Vrhbosne« poznati. To me i ne čudi, ali me čudi, da se odlučio na ovakve sentimentalne uzdahe on, koji je kao urednik »Luči« uvrstio onakav oduševljen članak za — »autokritiku«.

*

Kad sam u cijelom ovom svom odgovoru slijedio stopu za stopom g. Grkca, pa ću poput njega svoje pisanje i završiti malim reasuméeom.

Kolikogod sam morao poseći i pobiti svaki prigovor g. Grkca, ipak ga ne mogu prestrogo osuditi. I on, a valjda i dr. Lj. M. shvatili su one svoje izjave, koje sam ja odlučno, a možda gdjegdje i oštro kritizovao, na laku ruku. Nije mi valjda ni na kraj pameti bilo, da šire među hrv. kat. mladež sva ona načela, koja su se iz njihovih izjava logički mogla, te prije ili poslije i morala izvesti, a koja su u bitnoj opreci s temeljnim načelima kat. estetike, pa i pozitivnim crkvenim propisima i napucima. Njihova dakle subjektivna krivnja ni izdaleka nije odgovarala objektivnoj. To je zavelo g. Grkca, da prosudi moju kritiku prema onim svojim i dra. Lj. M. intencijama, koje su ih kod tih njihovih izjava vodile, a ne prema objektivnim normama logike i kat. estetike. No kako je subjektivno mišljenje i nutarnja dispozicija vrlo labilna i elastična baza, to ni dokazi građeni na takovu temelju ne mogu biti solidniji no što su dokazi g. Grkca. Ipak da je on ostao samo pri tome da ispriča i protumači mišljenje svoje i dra. M., ne bih ni riječi rekao. I sam bih mu povladio, da je ovako po prilici odgovorio na moje članke: Ja nijesam tim riječima ni u snu mislio to reći, što se iz njih logički može, a možda i mora izvesti. Isto tako nije ni dr. Lj. M. htio braniti i propagovati onakve nekatoličke teze. Mi smo samo to i to mislili i htjeli reći, a u buduće ćemo svakako bolje pripaziti, da ne damo nikome povoda kakvoj smutnji ili nesporazumku, kad se radi o tako važnim načelnim pitanjima.

Takvom, recimo, subjektivnom odgovoru na moju kritiku ja bih kapu skinuo, pa možda i javno još jedamput izjavio, da nijesam nikada posumnjao o dobrim i plemenitim intencijama kako dra. Lj. M. tako ni g. Grkca. Što više ne bih ovome zamjerio — ako je baš pod silu htio, da štogod i »objektivno« prigovori mojim člancima — da je rekao: Sve je lijepo ili nije lijepo, što vlč. g. Manjarić piše u »Vrhbosni«, samo je ipak trebao u naslovu prvoga članka metnuti »i« mjesto »ili«. Ja bih i na to odgovorio: Čast! Posve se slažem. — Ali to sve nije njemu bilo dosta. Mjesto toga htio je on pod svaku cijenu, da napiše meni jedan »jeronimovski« odgovor. On sam naime zaključuje svoj članak ovim riječima: »Sve ove pogriješke mogao bi čovjek i ispričati, ali bi i to bila neka vrsta salezijevštine, a mi želimo biti jeronimovci, osobito prema onima, koji »jeronimovštinu« najodušev'jenije propovijedaju«.

On je dakle »želio« biti jeronimovac, ali ne znajući ni što je to — »jeronimovština«. Ja naime ne znam ni sam, koliko sam puta napisao u toj svojoj studiji o »salezijevštini« i »jeronimovštini«, da je ona i te kako osjetljiva i oštra, kada se radi o vlastitoj osobi i osjetljivosti, a ova da ne pozna obzira ni blagosti samo kad to traže čistoća i integritet katoličkih načela. A ipak g. G. misli, da je njegov članak sušta »jeronimovština«, ma da izmed toliko tih mojih »pogriješaka« ne spominje ni jedne, kojom bih se ja ogriješio i o najradikalnije shvaćanje katoličkih načela!...

Tek što je izišla prva polovica ovoga moga odgovora u 1. broju »Luči«, već je u 265. broju »Riječkih Novina« g. G. — ako je »G.« i sada njegova šifra kako je bila do sada — izjavio da ova moja »polemika nema

bogzna kakve općenite vrijednosti«. To može biti, ali ja mislim da će imati bar toliko »općenite vrijednosti«, koliko je imao i njegov članak, na koji ovdje odgovaram. Čini mi se što više, da bi ona mogla i od pozitivne koristi biti za našu kat. mladež razbistrivši im koliko toliko neka vrlo važna pitanja iz estetike, o kojima nije bilo još govora u »Luči« ili bar nije bilo s kat. stajališta korektnoga tumačenja. Osim te pak koristi, ako ništa više, moći će štioci »Luči« još i naučiti kako se ne smije — polemizovati. Meni je samo žao, i to zbilja iskreno i jako žao, što sam to morao našoj mladeži pokazati baš na članku jednog tako revnog i darovitog kat. književnika, kao što je g. G. No ako je kat. uvjerenje i prava volja za neprestanim napretkom u njegovoj duši već nešto dublji korjen uhvatila, onda će to i njemu biti samo od koristi i velike »vrijednosti«.

- - - SMOTRA. - - -

KAZALIŠNA KRONIKA.

»Vuk« (ponedjeljak 17. XI.). Igra u četiri slike. Napisao Franjo **Molnár.**

Vuk sa svjetlim vatrenim očima hoće da ugrabi krotko janje, što tužno bleji u svojem oboru. Krade se kroz šumu, već je došao do ograde i gle, sad na će je preskočiti — — — Dolazi stanka od jedne slike sa četiri-pet ljubavnih prizora, koji svi završuju »otkrićima« i onda... Onda vuk ne preskoči ogradu, nego dolazi gazda, pa ga velikom batinom otjera a vuk, molim Vas, bježi da se sve praši natrag u šumu. Izvolite, dakle, razumjeti, a ako i ne razumijete, ne ćete ništa izgubiti. Glavno je to da će Molnár Ferencz-ur tom batinom otjerati ne samo vuka, nego i publiku, koju je svojim »Đavlom« skupio i na ovu predstavu. Igra u četiri slike sa izvrsnom pravom slikom. Vidimo husare za stolom u »štimungu«, kucaju se (»sejvus«) i pertraktiraju vitalna pitanja. Izvrsna skica. I zatim ljubomorni suprug. A onda dolaze tri piramidalno slaba čina, u kojima je piscu uspješno pošlo za rukom da sakupi veliku količinu nelogičnosti, disharmonije i atentata na živce i ukus publike tušírajući je, onako nemilosrdno, senzacijama iz carstva snova. Ipak nije najveću i najneestečniju uvredu dobacio Molnár publici, nego svojoj glavnoj junakinji Vilmi, a po njoj i gđi. Dimitrijević. Zbilja negalantno. Nije dosta, što je na javi muči nervozni muž svojom ljubomornošću, već joj i u san dolaze teška iznevjerenja, kao realizacija svih glupih muževljevih sumnja. A ta je duhovita žena posvema vjerna svojemu mužu, dobro ga poznaje i ni sjena ne može na nju pasti. Oprostite, ako već san ima prava da bude nelogičan, jer je san, ali bi morao da bude barem logično uvjetovan iz jave. Da je prikazano u javi, da žena ima nešto sklonosti iznevjerenju, još bi se dalo pojesti, ali ovako nikako. Inače je u skicama sjajno prikazana teška pustoš razorenja, što je sobom donaša prelom bračne vjernosti, samo da nije često tako senzacijonalno dosadno i nepsihološki. Zadnja slika upravo ubija.

Kažu ljudi, da je »Vuk« obišao Evropu. Eh, bien. Novi dokumenat aberacije ukusa i gluposti onih tamo gore. Svakako je naša kazališna uprava učinila dobro, što nas je upoznala i s ovom stečevinom Evrope. To je njezina dužnost. Svakako je zavoditelj vuk, kurjak, leo rugiens, ali je šteta, da je ova »Märchen vom dem Wolfe« — pripovijetka o vuku, tako stara, a još je najveća šteta, da ovaj vuk nije iz slobodne, široke šume, već iz — menažerije. Vuk iz kaveza ugasla oka i podvinuta repa.

Glumilo se dobro, osobito gđa. Dimitrijević, g. Štefanac i husari. **Vg.**

»Car Dukljanin« (subota 6. XII.). Drama u tri čina s epilogom, napisao dr. Milan **Ogrizović.**

Iza ogromne galame i vike splitske Slodobe s radoznalošću smo očekivali premieru ove prigodne drame. Ogrizovićevo ime na polju dramatike nije nepoznato, a osobito je mnogo priznanja postigao svojim radom oko obrade naših narodnih motiva. I ovaj put se je Ogrizović, svojom dramom vezao za našu hrvatsku grudu.

Sigurno je autor vrlo dobro učinio, što je za glavnog junaka svoje drame uzeo cara Dukljanina, koji živi i u našoj narodnoj predaji, a za nas katolike je to i u toliko važno u koliko je sadržaj drame upravo sjajan momenat za proslavu milanskog edikta.

Odmah na početku uvađa nas autor u sredinu radnje, te odmah vidimo o čemu se radi o čitavoj drami. Sastalo se vijeće careva na kojem Dioklecijan razlaže kako je uredio carstvo, kako je osigurao prijesto, te je za Rim nastalo zlatno doba. Odmah se javlja jedna nevolja. Car Galerije sa namjesnikom Hijeroklom i augurima dolazi pred Diokleciiana sa optužbom na kršćane. Dioklecijan u njima ne vidi pogibelji, jer su mu i u najbližoj blizini — na dvoru — vjerni i odani. Tek onda kad mu Galerije odaje, da i tu potajno rade, da je i njegova žena, a Dioklecijanova kći — Valerija kršćanka, te da sanjaju o tome kako bi i on, Dioklecijan, imao postati kršćaninom, razbjesni se on i odlučuje, da terminalija budu međa kršćanima. Osobito je lijep prizor, gdje vođ tjelesne straže careve, Sebastijan, ustaje na obranu kršćanstva, te gdje Dioklecijan Valeriji strže s ruke kršćanske znakove, a kulminira u slici, gdje cijelo vijeće žrtvuje

U drugom činu nam autor želi dati sliku iz vremena mučenja. Mi vidimo koliko krvoždna, fanatizovana svjetina djeluje na mučenje kršćana, upravo žeđa njihove krvi. I sam se Dioklecijan uživio u mučenje kršćana i on nalazi u tom zadovoljstvo uvjeren, da su kršćani opasni po mir i red u carstvu. Ipak ima on obzira spram rođene krvi, svoje kćeri, koja je u tamnici hrabrila i tješila mučenike.

I silni Dioklecijan u trećem činu saziva vijeće, da se on i njegov sucar odreknu vlade i da postave nasljednike. Slab i shrvan uviđa i sam, da je već slabo u državi, dok se novi carevi ne gledaju kao braća, već stupaju na prijestolje kao neprijatelji. On se povlači u Solin, ali će da iz tišine promatra razvoj stvari. Novi carevi se rastaju kao neprijatelji, a Konstantin gleda u munji znak kriza. Ovdje je i radnja a i scenerija postigla kulminaciju.

Sada dolazi obrat, koji se kao epilog odigrava u Solinu u Deoklecijanovoj palači. Već je proglašena sloboda i ravnopravnost kršćanstva. Dioklecijan kao zao duh tunara, hodajama svoje palače, progonjen savješću, a sve u uvjerenju, da se još oko njega zadržalo poganstvo, da kršćanstvo nije prekoračilo praga njegove palače. I na samu uskrsnu noć kida se i ta posljednja obmana i Dioklecijan, našav svog vjernog slugu Marcipora, gdje se kao kršćanin moli, pada pod udarcem, koji mu je zadalo samo njegovo djelovanje.

Drama je uspjela, što nam svjedoči najbolje to, da ni Ogrizovićevi »prijatelji«, koji su isto tako dobri prijatelji kršćanstva, kao »Id« i »Sp« u »Obzoru« i »Pokretu«, osim nekih neznatnijih prišivaka na račun »čudesa, fanatizma i abnormalnosti mučenika« ne mogoše da nađu kakav veći i ozbiljniji prigovor

Kod predstave su se istakli g. Nučić kao Dioklecijan, te ostali carevi gg. Papić, Pavić, Freidenreich, a dosta i gđica. Hafner. Ovo je tek drugi nastup ove mlade umjetnice, a pošto je pokazala mnogo shvaćanja, a još više ljubavi za sveto zvanje bilo bi svakako dobro, da se malo makne u svijet, da vidi i čuje — da joj se proširi horizont. U našim prilikama i sa našim školama mogla bi slabo napredovati. Vlada, koja šalje naše študentice van na studij, mogla bi pomoći odgoj jedne umjetnice.

Bb.

OCJENE I PRIKAZI.

Was soll ich lesen? (Ein Ratgeber für Studierende. Zweite verbesserte und vermehrte Auflage. Mit 3 Kunstbeilagen. Unter Mitwirkung vieler Fachmänner herausgegeben von Hermann Acker, Trier 1912. Druck und Verlag der Paulinus-Druckerei G. m. b. H. 2 (Kr. 40 fil.)

Istina malo čudno, da se u »Smotri« prikazuje tako stara knjiga, ali i za to ima

poseban razlog. Već sama činjenica da je knjiga u jednoj godini doživjela 2 izdanja svraća pažnju na nju.

Još pred tri godine stavio sam u Hrv. Straži (IX. 5./6. str. 641.) jedan upit na samo uredništvo, a i na njene suradnike. U tome pitam: »Zar ne bi mogli ti suradnici (Straže, koji pišu ocjene i prikaze stranih časopisa i djela) obraditi katol. literaturu tih naroda, da ne moramo neupućeni sizati za onim, što nam pod ruku dođe.« Uredništvo Straže se spremno odazvalo i pozvalo suradnike, da na tom porade, ali do danas od svega ništa.

Upravo stoga razloga me razveselila ova njemačka knjižica, jer je ona za njem. katolike ono, što sam ja za nas želio. Kako je i samim Nijemcima knjiga bila potrebna vidi se iz toga, što se u godini dana (od ožujka do studena) raspačalo nekoliko tisuća prvog izdanja, a da stvar napreduje, kazuje nam to što se već drugo izdanje moralo proširiti i popraviti.

Nije to knjiga u kojoj se teoretizira o zloj i dobroj literaturi, nego knjiga, koja nam navađa točne podatke o onoj literaturi, što je može uzeti katolik bez i najmanje bojazni, da će čitanjem izgubiti vrijeme. Naznačene su i knjige, koje su »mehr geeignet für Leser von 10—12 Jahren«, pa onda «von 13—16 Jahren« te konačno »Für reifere Leser nicht unter 17 Jahren«. Naznačeni su formati, stranice i nakladnici, da se čovjek može potpuno snaći.

Pogledajmo samo razdiobu bar u glavnim crtama. Ponajprije l i j e p a k n j i ž e v n o s t. Ovaj dio ima tu prednost, da je kod svakog autora naznačena kratka biografija i karakteristika. Iza toga se redaju odsjeci »Literaturwissenschaft, Kunst und Kunstgeschichte, Musik und Musikgeschichte, Philosophie, Soziale Literatur, Apologetik, Pflege des religiösen Lebens, Charakterbildung u. Lebensart, Berufsfragen, Sagen, Geschichte, Lebensbeschreibungen, Länder- und Völkerkunde, Missionswissenschaft, Naturwissenschaft und Technik, Wandern, Spiel und Sport.« I onda pojedini odjeli u tim odsjecima.

Naravno stvar nije savršena, a to je lako pojmljivo, kad se uzme u obzir da je to tek početak. Tako je na pr. apstinenca ispala, a onda su još mnoga poglavlja n. pr. iz prirodnih znanosti, koja nijesu obrađena onako, kako bi mogla biti. Tako se na pr. od Weinschenka spominje samo »Petrographisches Vademekum«, dok puno važnije njegove knjige kao: »Die Gesteinsbildenden Mineralien, Grundzüge der Gesteinskunde I. u. II. Teil« ni ne spominje. A upravo su ove nužne akademičaru — mineralogu. Pa nije spomenuta ni knjiga »Anleitung zum Gebrauch des Polarisationsmikroskops«, koja je svakako za početnika važna.

Još je jedna svar, na koju bi se moralo paziti. Trebalo je na koncu ili na početku svakog poglavlja napisati sve revije i časopise odnosne struke. Time bi se mnogo koristilo. Knjigu preporučujemo od svega srca.

U. P.

Konstantin Veliki i kršćanstvo. (Popravljen i proširen posebni otisak iz »Dana«. Napisao **dr. Josip Carević.** Leonova tiskara, Split. Cijena 1 K).

Danas kad se toliko slavi pobjeda velike kršćanske ideje nad poganstvom, kad odjekuju hvale Svevišnjem iz uvjerenih i odanih srdaca svega kršćanstva, ustaju i sinovi tmine te sa svojim povjesničarima i ostalim racijonalistima kao što su: Harnack, Burckhardt, Ranke i drugi hoće da umanje znamenitost ove pobjede i slave htijući utrnuti ono vječno svjetlo Providnosti Božje, što od vjekova bdije nad svakim i najmanjim događajem ljudskim. Oni naime hoće tobože povjesnički dokazati, da se je pobjeda Konstantina Vel. nad Konstancijem, te pobjeda kršćanstva nad poganstvom zgodila čisto naravnim načinom bez utjecaja vrhunaravne sile.

Upravo ovo protukršćansko nastojanje racijonalista potaknu mnoge, a megju njima i dra. Carevića, da ustanu na obranu i da jasno i otvoreno dokažu, »da je ljudska povijest samo dijelak onoga poretka, koji vlada u svemiru, i zato se ne može shvatiti bez Onoga, koji je putove označio zvijezdama i zakone napisao silama svemirskim«[1])

Carevićeva rasprava napisana je znanstveno i jednostavno, te je pristupačna i ma-

[1]) Ruville: Der Goldgrund der Weltgeschichte.

nje naobraženoj publici. Tu nam pisac vrlo zgodno i zanimljivo prikazuje već dokazane povjesne činjenice, iz kojih se jasno vidi, da se nijesu mogle zbiti naravnim tijekom stvari, već jedino utjecajem više — vrhunaravne moći i Providnosti Božje. Autor sam tijekom rasprave ne izvodi gotovih zaključaka, nego iznese sve činjenice, dokaže ih i čitalac je prisiljen, da sam izreče konačni zaključak.

Stvar je vrlo poučna osobito u prvom i drugom dijelu rasprave, gdje se riše život poganski i kršćanski do 312. godine po K., te se moramo diviti i čuditi, da je kršćanstvo i to najzanosnije kršćanstvo uopće moglo opstojati u onom silnom vrtlogu poganske nemoralnosti, razvratnosti i strastvenosti. Lijepo raspravlja i o čudesima, koja racijonaliste najviše smetaju u njihovom djelovanju.

Sam nam je Konstantin prikazan sa svojim dobrim svojstvima, dok lošija njegova svojstva u ovoj raspravi malo gdje izlaze na javu. Čitav njegov život i okolnosti, u kojima je živio, pokazuju, da on kao smrtni čovjek i poganin nije nipošto mogao onako mudro raditi, kao što je radio, a bez osobite pomoći Božje.

Dakako da bi se čitava ova rasprava mogla znanstvenije i opširnije s više historijskih svjedočanstva obraditi, ali onda ne bi bila pristupačna mnogima, stoga ju pozdravljamo kao radnju znanstveno popularnu, čega osobito trebamo.

J. Jć.

Naši srednjoškolski listovi. »J e k a« (g. 1913./14. br. 2.). Hoćemo li biti iskreni, to moramo priznati, da je »Jeka« uz »Nadu« naš najbolji srednjoškolski list; jer dok promatramo razvoj ostalih listova, koji ili ne pokazuju nikakova napretka ili svoj napredak očituju u nekoj ko nervoznoj trzavici, dotle vidimo »Jeku«, kako se na valima mladenačkog zanosa i idealnog poleta njiše ko čvrsta barka, u kojoj i ako malo njih sjedi, ipak njom upravljaju dobro svjesni svome cilju... Ona mila poezija, kojom joj je beletristika protkana, glavna joj je odlika. Ovaj broj pokazuje u tom opet nekoliko uspjeha. Najljepša je pjesma u prozi »U sjeni večernjoj« te me se od svih stvari najugodnije dojmila. Pritajenom tugom i čeznutljivom sjetom odišu sve pjesme osobito Tugovanova »7. XI. 1913.« Lagano teče Miroslavova pjesma »Za noći vedre.« O Pobjediću je već dosta govoreno, pa i ako je topla »Molitva«, i ako »U jesen ranu« pokazuje izvana i iznutra svoga autora, to mi se ipak čini, da u njegovoj poeziji opažam neku dekadencu. Pjesme, što nam ih sada daje, nijesu više ono, što nam je prije davao. Što je tome krivo, to on mora najbolje znati. — Zoranićev »s Bogom« približuje se donekle spomenutoj već pjesmi u prozi, a i Petrićeva stvarca »Između grobova« je lijepa, i ako potječe iz mladoga pera. — Od četiri poučna članka, koji su posve zgodni, prigovorio bih samo prebombastičnom stilu »Sinova Slave«, što gdjegdje prelazi u smiješnost (n. pr. onaj opis brade). U »Našem radu« se pod ustavnim (!?) radom jamačno razumijeva politika. Završujem s poticajem za ustrajnost i opomenom beletristima, neka lijepom lektirom usavršuju ukus i šire polje dogleda svome duhu — jer uza svu našu hvalu, mi tražimo još više. **J. A.**

LISTAK.

Zora—Luč. Primili smo i stavljamo za razmišljanje i debatu. I uredništvo će reći svoju. »Moj prijatelj in tovariš Alojzij Res je predlagal lani znan predlog o »Zori« in »Luči«. Predlog je pač bil živahno sprejet, a uvideli smo, da nam stoje tu finance nasproti, da bi opet bila dva lista in venem bi gostovali Slovenci kot Slovenci, v drugem Hrvatje kot Hrvatje, nikjer pa bi ne bilo Jugoslovanov. Pretresel sem zadevo in spoznal, da moramo biti tov. Resu hvaležni za misel. Stavim samo spremenjevalni predlog, ki se glasi:

Glasilo vsemu kat. jugoslov. dijaštvu in

kat. jugoslov. starešinstvu postani »Zora« kot oficielni organ in to kmalu.

Za predlog govorijo dejstva:

1. Prepričani smo že vsi, da se mora proces kulturnega zbliženja začeti tudi v javnosti ali pa moramo opustiti vsako ljubimkanje.

2. »Luč« je bila lani ustavljena že radi financ, »Zora« samo življenje iz istih razlogov.

3. Tov. Hrvatje pišejo že »Zoro« članke o svojih društvih.

4. Proces se sploh ne prične, če se tako ne.

5. »Luč« ne izgubi stem ničesar, pač pa sežete Hrvatje krepko v pomoč jugoslavanskemu zbliženju.

6. Če pustimo Slovenci za enkrat svoj list, bi pustili s tem tudi prvo postojanko proti Nemcem. Hrvatje pa morate biti prepričani, da za Slovenci pozoblje Nemec Vas, če Vas prej kdo drugi ne obere. Ravno iz tega vzroka predlagam za skupno glasilo »Zoro« in ne »Luči«. Družimo sile na ogroženem kraju!

7. Iz Slovenije je prišel k Hrvatom katoliški pokret.

8. Iz slovenskih vrst in društev so izšli prvi kat. akad. Hrvatje, zato združimo nazaj reprezentanta katoliškega akademičnega življenja in delimo v domovini delo, ne pa kapitala.

9. »Zora« ima letos dvajsetletnico. »Luč« bo imela desetletnico drugo leto. Ali bi ne bila u zaj kat jugoslovane to najlepša jubilejna krona, če končamo v tem slovesnem trenutku separatizem vsej tukaj?

Tovariši Hrvatje imate besedo, ki je moramo tudi tu vpoštevati. Mene vedno spremlja misel, da ojačimo sile na severu, ta pod je za enkrat še najbolj zdrava. Če bo o tem od Vas zadovoljna beseda, pridem na dan že s poslovnikom in nacrtom, ker drugače je pač škoda papirja in časa.

»Luč« pa bodi Hrvatom, kar je Slovencem »Mentor«.

S pozdravom

Narte Velikonja.

P. S. Debata naj se vrši edino v »Zori« in »Luči« in ne drugdje. Bomo vaj imeli stvar kodificirano.

Međunarodna fotografijska izložba u Zagrebu. I ako je devetnaesti vijek svim granama ljudskoga života i umijeća dao svoj posebni biljeg, to ipak pokazuje najsjajnije rezultate na polju prirodoslovlja. Nacijonalni život naroda poprima sve življi izražaj; politički se događaji naglo izmjenjuju; umjetnost se usavršuje stičući nove poglede u svoj čarobni svijet; razne grane znanosti pokazuju mnogo snažnih uspjeha — ali što je sve to prema uspjesima prirodnih znanosti, koje pomoću pare, munjine i svijetla stvaraju upravo čudesa! Takovo jedno »čudo« devetnaestog vijeka na polju prirode jest i fotografija.

Tamo tridesetih godina prošloga stoljeća, kad je Francuz Jos. Nicefor Niepse († 1833.) slučajno došao do prvih njenih rezultata, nije se tom pojavu podavala gotovo nikakova pažnja. Pa ni onda, kad je njegov drug slikar Daguerre (»Daguerrotipija«) nastavio započeti rad, kad je njegov nećak Niepse de Saint Victor pronašao negative na staklu i pokazao raznih drugih velikih uspjeha svoga istraživanja (heliogravura, fiksiranje naravnih boja), kad se konačno sedamdesetih godina fotografija već prilično ustalila, nije se još shvaćao zamašaj njezin u onoj mjeri, u kojoj se taj tek u zadnje vrijeme pokazuje. I ako je tehnika fotografije zapravo samo naravni proces, i ako je to na oko samo mehanički rad, to ona svojim najnovijim uspjesima ipak već seže u područje umjetnosti, likovne umjetnosti, pa su negda francuski listovi imali posve pravo, kad su pjevali hvalospjeve fotografiji, »toj novoj kćeri sunca u kolu muza«. Da fotografija uistinu poprima sve veće oznake prave umjetnosti, vidimo i na ovoj našoj izložbi u umjetničkom paviljonu.

Fotografijske radnje moramo dijeliti u amateurske, atelierske i umjetničke. Govorim samo o dobrim stvarima. Amateurske su radnje većinom dobre po motivu, atelierske po obradi — a umjetničke se odlikuju i moraju odlikovati i jednim i drugim.

Vrlo je teško reći, koje od tih triju vrsta radnja na toj izložbi prevlađuju. Za to bi trebalo svaku sliku pojedince dobro kritizirati, no kako ih ima vrlo mnogo, to bi i vrlo mnogo vremena trebalo. Ja se osvrćem samo na stvari, koje se jače ističu.

Dvorana na ulazu pokazuje same ate-

lierske radnje, gotovo same portrete, osim Mosingerove »Kilometarske fotografije«, koja se ističe veličinom, odlikuje se obradom, a i motivom (Plitvičko jezero) — dakle je umjetnička radnja, ali tek slabije vrsti. Potret umjetnika Zlatka Balokovića bolji je u Všetečke nego u Mosingera, ali to nijesu umjetničke radnje. — U dvorani desno sretamo uz nešto što lošijih što boljih portreta (od Hedvige Lermann, od Nossova Nikolaja Aleksandrovića i dr.) dobrih ameteurskih i krasnih umjetničkih radnja. Slika Josipa Grubera »Zalaz sunca« u otisku akvarel boje s gumom vrlo je lijepa stvar, samo što je nastroj (Stimmung) više kao iza oluje, dok njegova »Mjesečina« pokazuje previše svijetla za nebo. Perissich Adolf dao je divne stvari u svojim slikama »Most« i »Gorski potok.« Slika »Na rubu šume« od K. Gunzera zaostaje u izradbi za motivom, ali mu je »Oluja« bolja. Zagrepčanin Kamilo Bošnjak izradio je u »Mlinu« krasnu sliku ugljenom bojom. — Dvorana slika u naravnim bojama (autochrom) vrlo je zanimiva, i ako ima samo kojih 15—20 slika. Najuspjelije su slike »Na Savi« i »Potok« pa »Maksimir u jesen«, samo se kod potonje jače i ljepše ističe gornji dio slike te bi slika mnogo bolja svojom cjelinom bila, da donjega dijela uopće nema. Inače se sve slike ističu izvanredno jasnim naravnim bojama, iz kojih osobito izbija crvena. — Lijeva dvorana pokazuje isključivo umjetničke ktvari i to u najmodernijem smislu. Najjače se ističe Englez Summons Herbert Jovel. Njegovo je »Ramesej u Tebama« lijepa mistička impresija. »Zarano jezero« pokazuje mu previše futurizma, što li... Slika »Pred žetvu« odaje nastroj večeri. »Sunčana zraka« i »Saloma« premalo ističu ideju. Obje slike Karla Hackla »U šumi« odlikuju se sjajnom impresijom, samo se kod druge čini, kao da je nebo naknadno potamnjeno.

Kako rekoh, o izloženim bi se stvarima dalo još mnogo govoriti — ja sam samo prikazao u nekoliko poteza najizrazitije stvari umjetničke vrijednosti .Osim nekoliko šablonskih amateurskih i atelierskih slika čini cijela izložba pretežno umjetnički dojam, a svojim nas uspjesima uvjerava, da će se u najnovijoj sadašnjoj i u buducoj povjesti likovne umjetnosti i fotografiji ustupiti dostojno mjesto.

JEKA.

Drugovi!

Je li uvjerenje, koje vas je dovelo u redove onih, koji se kupe oko »Luči«, to moraš znati, da vam je prva dužnost rad. Jeste li uvjereni da su jedino načela »Luči« ona načela, koja će spasiti, sjediniti i osloboditi hrvatski narod, to morate uvijek misliti na »Luč«. »Luč« je ono žarište, koje podržava, užiže i jača oganj oduševljenja, požrtvovnosti i ljubavi u našim srcima. »Luč« je ono, što veže srca naša, što ih sjedinjuje u molitvi i osjećanju za rodnu grudu našu i za mili rod naš. Dok plamsa »Luč«, dotle će živjeti i naše oduševljenje, požrtvovnost i ljubav.

Sjetite se prošlih godina, kad su drugovi u ove svete dane uspomene žrtve Boga-Čovjeka za čovječanstvo, marljivo sabirali za našu »Luč«. Mislite na to i slijedite svoje starije drugove, sabirući za »Luč«, da nam ona bude što veća i što bolja. »Luč« želi uvijek biti samo đačkim listom, ali i kao takova mora danas imati mnogo toga, što u prvim početcima ni nije mogla imati.

Božićni smo broj morali izdati na dva arka, radi preobilja posla u tiskari, ali ako poradite za »Luč« i sjetite se je »božićnom jabukom«, izaći će o Uskrsu proširena i sa krasnim umjetničkim prilogom.

Na posao dakle u dane mira Gospodinova!

Marljivim pretplatnicima, suradnicima i prijateljima sretan Božić i Novo ljeto!

Vlasnik i odgovorni urednik: **Ivan Krst. Lovriček**, cand. phil. — **Hrv. tiskara d. d. Zagreb.**

ono, što blizu Tebe tamo napisaše, da mi treba više čednosti. Tješi se time. Pa onda »mani ćoće kavgu« i gledaj da stigneš što prije ovamo na »eglen« i »mejdan junački«. Mahsuz selam svim tamo našim jogunicama pa i Tebi: (Da, Emil je u Tuzli, pa se evo čitav zeman ne javlja!)

Krasuljak. Vaša poezija miriše morem i svježinom, pa nam je kao topli odraz zbiljskih osjećanja a otkucaj toplcga srca, bliska i mila. Najbolja je »Srpanjski dan« sa širokim osjećanjem i razvijenim opažanjem svih nuanca, koje ste dobro repodukovali. Učite na promjenama. Pointa, kako more slatki odmor nuda, zvučila je čudno sječajući na želju za utapljanjem, samoubijstvom, premda ste sasvim drugo mislili. »U vis, dušo, ti bi htjela« je mnogo siromašnija izražajem, dok mi se »Oživjet će« svida radi fine alegorije. No pri izvađanju ste smalaksali. Zar nije ovo sušta proza: »Za njim gramzi, čezne, ali će i on skoro, u boj da uljezne«? »Lijek« je najslabija. Pjevate, što niste proživjeli, a pravi pjesnik ni o čemu ne pjeva na papiru, što mu prvo duša nije pjevala u časovima zanosa.

Fra. Lovro. Ako Ti se sada prvi put vinula muza na gudalo, lupi je gudalom po prstima, da je zauvijek prođe volja. Stihovi Ti ne odaju ni najmanje dara za poetično konkretno zaodijevanje velikih ideja. Umjetnost uopće ima kao bitne strane i ideju i formu. U ideji je genus, jer ona može biti zajednička i drugim tvorevinama čovječjim, ali u formi je species, kojom se umjetnost razlikuje od ostalih tvorevina naših. Velike ideje obrađuju i znanosti, recimo teološke: velike ideje obrađuju i poezija. Diferentia specifica je baš u formi, načinu. Nije dovoljno poznavati sve dogmatske istine o Mariji i onda ih nanizati stihovima — u znoju lica svoga. Uzvišena sadržina još nije kršćanska umjetnost. Nešto je najuzvišenije na zemlji — veliki život svetaca, pa ipak njihovi suhoparno napisani životopisi nisu poezija, već zgoljna proza. Nije dosta da osjećamo, jer osjeća svaki normalno razvijen čovjek. Valja osjećaju da damo i jaki izražaj, da ga izrazimo baš onako, kako nam je u duši spavao. To mogu samo oni Bogom nadareni. — Ti si dobri prozni pisac, upri ondje! Poslanu raspravu ne možemo tiskati, jer je već tiskana, a mi uvršćujemo samo originalno i najnužnije od silnog gradiva.

Goranin. Ne mogu pravo da razumijem Tvoj pesimizam, koji se tako očajnom snagom izvija iz stihova. Pesimizam je posljedica ili nutarnje disharmonije, ili onih sukoba sa svijetom, koji ostavljaju dubljih tragova. Katkad je uvjetovan i temperamentom. No u svim tim slučajevima imamo mi kao najveće blago, optimističku religiju kršćanstva. Kršćanstvo istina kaže, da je ovaj svijet dolina suza, ali i dodaje: tu es Deus fortitudo mea i to nam uvjerenje briše sve boli. U tome i jeste baš velika milost kršćanstva, da kršćanin smijući se pije kupu bola i pravom gestom n a d č o v j e k a pita: »Bolovi, gdje ste, da Vas se napijem?« To je pravo nadčovještvo idealizma i vjere. S formalne su Ti strane pejsme izvrsne. Osobito mi se svidaš u »Bolu«. Bili joj mogao preraditi dvije zadnje kitice; da budu dobre kao i prvih 6? N. pr.: »Svjeta zloga zadali kleti« neugodno djeluje poslije onako slikovitih strofa. U crtici me začudio jedan pojav. Odmah kraj najoriginalnije i najfinije fraze staviš običan novinarski rudimenat, ne nastojeći da ga izgladiš. Nije ih mnogo, ali bi mogao lako učiniti da ih uopće ne bude. Pošlji mi što više proznih stvari (crtica, pripovijesti itd.).

Anto Š. Još! »Himnos« dokazuje da imate bogatu dikciju, koja je baš moderna. Vidi se da ste dosta čitali i da opširno opažate. N. pr.

Posvuda prolazi jesen
U ruhu žutu i bijelu . . . .
Tihano došla je evo
Iz jednih neznanih strana,
U plaštu klasove nosi
I šipke s tananih grana . . .

I t. d. To je poezija. Na temelju ove jedne pjesmice ipak Vam ne mogu izreći detaljniji sud. Pošljite više toga!

Svi oni suradnici, koji dosad ne dobiše odgovora, dobit će ga u slijedećem broju, izuzev one, koji poslaše pod pseudonimom. Ti (zadnji) će tek onda dobiti odgovor, kad pseudonim razriješe uredništvu.

NA »RADOSNE POJAVE«. U zadnjem smo broju na omotu iznijeli imena nekojih, koji povratiše Luč. Među ostalima preč. g. Mirka Kapića, prebendara u Zagrebu i g. dra. Matiju Belića iz Donje Stubice.

Dr. Belić nam je rekao, da on nije Luči ni vidio, a kamoli je retourirao. To nas osobito veseli a nadamo se, da će nam g. dr. oprostiti našu pogriješku misleći na to, kako je naše ogorčenje pri pomisli, da je senior Domagoja Luč povratio, bilo tako veliko, da smo upali u ovu pogriješku.

Glede preč. g. Kapića su se takodjer mnogi potužili na uredništvo šta više predbacili mu, da nije dosta obzirno sa svećenicima. Uredništvo stoji na stanovištu, da se ne smije u našem pokretu stvarati neka razlika izmedju svećenika i laika. Preč. g. se spomenulo ne stoga, jer je svećenik, nego stoga, jer je uredništvo čulo, da je preč. vratio Luč s motivacijom — »jer se štampa kod — Židova«. Mi znamo samo ovo: da je upravu Luči od početka vodio Domagojac (kao sada), ona bi i bez onih silnih doprinosa i darova (vidi prvih šest godišta) imala najmanje 3000 suficita. Osim toga u sadanjoj je tiskari jeftinije (znatno), a i točnije može izlaziti.

Onima, koji su protestirali radi uvrštenja Manjarićeva članka, budi pripomenuto, da je uvršten s dozvolom druga Grkca, a neka prebroje stranice ovih triju brojeva, pa će viditi, da je ovaj članak čisto od viška.

Za sve ostale prigovore upozoravam sve drugove, prijatelje i pretplatnike, da je mjerodavno »Pretstavništvo«. Sastaje se sredinom siječnja u Zagrebu. Njemu je gl. urednik odgovoran i tamo neka se tužitelji (t. j. oni, koji se u tu pozu stavljaju) obrate, a prijateljske savjete i samo uredništvo rado prima.

Radi preobilja gradiva u ovom broju ispuštamo prikaz knjiga: File Szedenik: »Jačke«, Milan Marjanović: Narod koji nastaje, Knjige Matice Hrvatske, Spomen knjiga u proslavu Milanskog edikta, te kritiku ovih srednjoškolskih listova: Neven god. IX. br. 1., Osvit god. I. br. 1., Ljiljan god. VI. br. 3. i 4. te člančić Don Kertona: Jugoslavenska akademija umjetnosti u Beogradu. Prema prilikama doći će u slijedeći broj.

Od zadnjeg broja Luči primilo je uredništvo **na prikaz:** — Spomen knjiga u prigodi 16. stogodišnjice milanskog edikta, Split 1913. dr. J. Carević: Konstantin Veliki i kršćanstvo Split 1913.; File Szedenik: Jačke, Sopron 1912. **za knjižnicu uredništva od preč. Msgra. Janka Barića ova njegova djela:**

Povjest župa i crkava zagrebačkih I. i II.
Zagrebački arcidjakonat do 1642.
Popis župa u Donjoj Slavoniji od 1660.
Ranarnici i ljekarnici iz franjevačkog reda.
Biskup zagrebački grof M. Esterházy.
Slika sv. Kümernise u Vel. Mlaki.
Moj put na Volajsko jezero.
Nekoliko podataka o kugi iz g. 1739., te 1743.—45.
Naše diecezanske sinode.

Prečasnom se gospodinu najljepše zahvaljujemo, želeći da se i drugi kat. pisci i prijatelji Luči u njega ugledaju.

Nijedan hrvatski katolički đak ne smije biti bez svoga glasila „LUČI“.

Tisak Hrvatske Tiskare d. d u Zagrebu.

1989/1

Prilog „LUČI“. Br. 7. i 8.

ĐAČKI VIJESNIK

ZAGREB, 20. siječnja 1914.

Radikalizam naših redova.

Nama lebdi pred očima veliki ideal slobodne, katoličke i demokratske Hrvatske. Naša je zadaća, da provedemo rekristijanizaciju hrvatskoga naroda; zadaća je to teška i iziskuje preobilno posla i žrtava, ali nije nedohvatna i neizvršiva. Danas je doba udruživanja sila, doba organizacije, pa ne ćemo dohvatiti svoga ideala, ne budemo li proveli organizaciju naroda na svim područjima. Baza toj organizaciji hrvatskoga naroda mora biti čisto katolička i hrvatska.

I naš je đački katolički pokret počeo s organizacijom. »Mi hoćemo čvrstu organizaciju svega hrvat. katol. đaštva«, bile su prve riječi, prvi program naše »Luči« (I. 1. str. 1.). U radu oko organizovanja naroda ne će dakako đaštvo imati prvu riječ, ali je više nego jasno, da će baš naše đaštvo uložiti veliki dio svoje energije i mladih vatrenih dana za taj posao. Nema sumnje, da je sadašnjoj našoj generaciji u skoroj budućnosti i raditi na organizaciji naroda, no za taj rad treba da se ta generacija spremi, odgoji.

Radikalizam je u počecima svakoga mladoga pokreta veoma dobar. Kroz čitav prvi decenij, a osobito u počecima, bio je radikalizam u načelima bitna oznaka našega pokreta. On je u nas rodio vatrenim oduševljenjem za ideale vjere i doma, bistrinom i čistoćom u načelima, rodio je uzornom disciplinom. Mi od toga radikalizma ne smijemo popustiti, jer u tome upravo leži glavna snaga, polazna točka našega hrvatskog katoličkog đačkog pokreta.

Nakon dva lustra neumornoga rada naši se redovi vanredno umnožiše. Pri tome prijeti jedna pogibao, da onaj naš prvotni nekolikogodišnji žar ne ohladi led pogubnog indiferentizma, karakteristične oznake našeg vremena. Mi računamo samo s potpuno uvjerenim jedinicama i odbijamo od sebe popustljive, mlake, kompromisne katolike. Polutanstva nam ne treba, jer je ono zapreka odgoju značajeva i solidnom radu. U našim se organizacijama imadu principi našega pokreta, katolicizam, hrvatstvo i demokratizam, provoditi do skrajnih granica; oni su one sjajne luči, koje nam svijetle

u tami modernog ateizma i anacijonalizma, tri ideala, koja nam daju snage i pobuda u naporu našega rada.

Moderni je život pošao putem negacije pozitivne religije i odgoja bez viših etičkih principa. Mi ovomu životu moramo suprostaviti život katolički sa svim konsekvencijama; i što se jače napadaju principi katoličkog života, to mi moramo tim upravo biti radikalniji, nepopustljiviji. Katolicizam se u našim redovima ne smije shvatiti jednostrano, teoretski; nama trebaju ljudi praktičnog katoličkog života. Amateur-kršćanstvo i modni katolicizam pojavi li se u našim redovima, bit će crv razarač. Naša je najsvetija dužnost, da sa sebe stresemo i najmanji prah nehajnosti i neodgovornosti za naša načela u svakom pogledu, a osobito u provađanju katoličkih moralnih ustanova moramo biti bezobzirno strogi ne štedeći ni jedne osobe, jer uvijek neka je jača ideja nego li pojedinci.

Ne budemo li uzmogli svoja radikalna načela primijeniti i dovesti u sklad sa svojim životom, ne ćemo od sebe učiniti nikada jakih značajnih pobornika u borbi za pobjedu svojih nazora.

Ne manje smo radikalci i s obzirom na naše hrvatstvo. Naš svekoliki rad ima da služi na korist narodu hrvatskome; zato radimo i radit ćemo i pozitivno, a istodobno i negativno rušeći sve protuhrvatsko i boreći se protiv nosilaca onih mnogih nezdravih ideja, koji su zapravo grobari hrvatstva.

Ojačajmo dakle svoje nazore radikalnošću svaki pojedinac i svaka organizacija. Uništimo u svojim redovima svaki trag i najmanjem indiferentizmu i nehaju. Ovaj vodi do izblijedjelosti ideala, vodi do ugašenja vatre i oduševljenja, a konačno do iznevjerenja vjeri u pobjedu ideala naših. Da, budimo radikalci, jer je radikalizam jedan od onih čimbenika, koji uvjetuje naš odgoj, stalnost i bistrinu u poimanju načela, rad za rekristijanizaciju naroda.

IZVJEŠTAJI.

Hrv. katol. akadem. prosvjetno društvo »Strossmayer« za Slavoniju. Dan 15. siječnja 1914. bit će u povijesti hrv. kat. pokreta u Slavoniji zabilježen zlatnim slovima. Taj dan naime obdržavala se u Đakovu, u auli novosagrađenoga sjemeništa, konstitucionalna skupština akad. prosvj. društva za Slavoniju, u kojem će bogoslovni i svjetovni akademici na temelju prave kršćanske prosvjete poraditi za boljitak sv. vjere katoličke i mile domovine Hrvatske. Naš narod u Slavoniji propada, jer nema religijozne i nacijonalne svijesti. Zadaća je novoosnovanog društva, da tu svijest probudi i podigne te tako hrvatski živalj za vremena spasi od sigurne propasti. Samo religijozna i nacijonalna svijest može spasiti naš narod od propasti pred jačim tuđincem.

Sazivač I. Ivanković, bog., otvara u 9 sati skupštinu, pozdravljajući svu prisutnu gospodu: rektora M. Pavića, gg. profesore, izaslanika svjetovnih akademičara i drugo-

ve, zahvaljujući im se, što se odazvaše pozivu. Hoćemo da osnujemo akademsko prosvjetno pokrajinsko društvo po uzoru »Pavlinovića«, »Martića«, »Dobrile«, koje će na temelju kršćanskog demokratizma poraditi za spas i preporod hrvatskog naroda u čitavoj političkoj Slavoniji. Načela kat. pokreta: katoličanstvo, hrvatstvo i demokratizam, dosta su jaka, da ne malakšemo u teškom i mukotrpnom radu za Boga i domovinu. Došlo je vrijeme, da provedemo u praksu rečenicu: Iz naroda u narod. Društvo će raditi na vjerskom, prosvjetnom i gospodarskom temelju. Predsjednikom skupštine imenuje I. Bertija, a tajnicima Flodina i Janošija. Predsjednik vodi skupštinu sa dnevnim redom: a) naše društvo. Društvo će se zvati »Strossmayer«, jer će djelovati prema devizi velikog muža i patriote, slavnog biskupa Strossmayera: Sve za vjeru i domovinu; b) pretres pravila; c) proglas društva; d) primanje članova. Prijavilo se dosada preko 20 članova, a ostali drugovi iz političke Slavonije, koji žele biti članovi, neka se prijave na odbor »Strossmayer«-ov u Đakovu; e) izbor odbora. Izabran je slijedeći odbor: predsjednik Đ. Kuntarić, cand. iur., potpredsj. I .Ivanković, bog., tajnik Stj. Flodin, blagajnik Mihaljević, gospodar I. Kvintus, a revizori su: Š. Stojanović, cand. med. i S. Varga, stud. iur. Sve točke programa bile su praćene osobitom zanimivošću i kritikom. Novi se potpredsj. u ime odbora zahvaljuje na savjetima i podijeljenoj mu časti, obećaje, da će nastojati, da »Strossmayer« bude zaista »Strossmayer«, a svršava s poklikom: **Vivat, crescat, flereat!** Iza oduševljenog govora rektora M. Pavića zaključuje predsjednik ovu skupštinu. **Ip.**

Zbor duhovne mladeži zagrebačke imao je dne 11. siječnja o. g. II. glavnu skupštinu. Ovdje ću ukratko izvijestiti o radu »Zbora« od prošle skupštine (26. listopada 1913.). Društvo imade 5 klubova i jezični tečaj za češki. Na klubovima su čitane ove radnje: Eiler I.: O Ivanovom i Philonovom »Logosu«; Gahs A.: O biblijskom racionalizmu, i: O autenciji Matejevog evanđelja; Markov M.: O pamćenju; Malek Z.: Komunizam, socijalizam i nihilizam; Žganec: O prilikama u Međumurju; Varga B.: O ugarskim Hrvatima; Stepanić pl. M.: O komasaciji; Praskić M.: O Židovstvu; Jurković: Legenda o Amisu i Amilu; Filipan: O Čoroviću; Žganec: O biskupu i pjesniku Prohaszki; Rozgaj: Ocjena jeronimskih ovogodišnjih knjiga; raspravljalo se o futurizmu, o etičkom momentu u književnom stvaranju i t. d. U deklamatornom klubu izvodila su se Preradovićeva »Braća«, Jovanićeva »Tri hajduka«. Zatim je Benković deklamovao pjesmu: Judeji; Kulko: Četa; **Rozgaj: U slavu Kačića. Huzjak je govorio:** Strossmayerov govor prigodom otvorenja akademije. U apstinentskom klubu čitane su ove radnje: Akst: Alkoholizam, birokratizam i kapitalizam; Ružičić: Nek se bistri; Akst: Alkoholizam kao soc. pojava.

Upravni je odbor radio oko unutarnje uprave društva. Književni se pak bavio širenjem društvenih izdanja napose »Kat. Đaka« i »Sv. Pisma«, te je priredio za tisak »Vjera i čudoređe« od profesora Jehličke, što će za koji dan izaći. Bit će tiskano 2000 primjeraka, a stajat će oko 60 filira. Danas, kad se opaža pad vjere i morala na svim stranama, držimo, da će nas drugovi pomagati, da se ova knjiga što prije raširi među đaštvom i radništvom. — Od prošle skupštine poslao je »Zbor« raznim knjižnicama diljem sviju krajeva, gdje stanuju Hrvati, preko 500 knjiga. — Knjiž. umj. klub priredio je izložbu slika mladoga umjetnika Filakovca, te uspjelu matineju na novu godinu, na kojoj je Erjavac čitao svoje pjesme, Kulko satiru »Junak«, a Jurković izvrstan prikaz indijskoga pjesnika Tagore. Žganec je pak odigrao na glasoviru nekoliko Griegovih norveških narodnih pjesama, dok je Vernik otpjevao »Kad mlidija umrijeti«, a Andres solo partiju iz Haydnovog oratorija »Stvaranje svijeta«. **T a j n i k.**

Sjednica pretstavništva. Dne 15. i 16. o. mj. održali su pretstavnici naših društava svoju sjednicu, na kojoj se riješilo mnogo znatnih pitanja, što zasijecaju u naš đački pokret. Stvoreni su mnogi zaključci i izražene su neke želje, da ih se drže naša društva u svome radu. Uvjereni smo, da će i ti zaključci pridonijeti svoje napretku našega katoličkog pokreta. Pretstavništvo je poslalo brzojavni sinovski pozdrav ocu i začetniku našega pokreta presv. g. biskupu dru. Mahniću na Krk, a pozdravilo je i ustanovnu skupštinu »Strossmayera« u Đakovu.

*

Sa sijela naših organizacija. —**P**— s. 3. Pavlinović, preporoditelj nacijonalne svijesti u Dalmaciji; O novinstvu. —**S**— s. 7. Lav XIII.; s. 9. Upliv Crkve na znanost. —**A**— 3. s. Čitanje iz »Luči«; Inkvizicija i katol. crkva; Poljak: Orači, deklamacija (= d.) 4. s. O slovenskom jeziku; S. Tomašić: Zadnji Zrinski, d. 5 .s. Ima li Boga? Poljak: Raskošan smijeh, d. 6. s. Hrvat-katolik, apologija; Arnold: Ribar, d.; O koristi dobre knjige. — 8. XII. svečana akademija. — 7. s. Intolerancija i nazadnjaštvo Crkve; Iz »slovenačkog jezika«; Otkud bezvjerje? 8. s. Mi bojnici smo, F. Galović, d.; Što i kako da čitamo? —**H**— 1. s. Sv. Toma Akvinski i njegova djela. 2. s. Je li Isus Krist živio? 3. s. Znamenitost Stanka Vraza. 4. s. Utjecaj prirode na razvitak čovječanstva. —**C**— 3. s. Hrvatska katolička mladost; Himna katolika Hrvata, d. 4. s. Značenje i korist presvete Euharistije. —**E**— 7. s. Apstinencija. 8. s. Ruska crkva. 9. s. O Međumurju. 10. s. Nacijonalisti (akademičar); Naše prilike u Pragu (akademičar). 11. s. Temelj i forma organizacije hrvatskoga naroda (akademičar). —**Q**— 5. s. Napoleon (100-god. bitke naroda kod Lipskoga). 6. s. Uspjeh proslave milanskog edikta; Nagodba. 7. s. katolička Crkva i kultura (akademičar). 8. s. Zabavno veče. 9. s. Josip II. prema Hrvatskoj. 10. s. Šenoa: Kakvu Hrvati djecu jedu, d.; Dvije rak-rane našeg naroda. (Koje?). 11. s. —? 12. s. Andrija Kačić Miošić. — 13. s. O špiljama; Važniji događaji u 1913.; Hranilović: Hrvatskoj, d. —**Z**— 7. s. Iz Demetrova »Grobničkog polja, d.; jedna pripovijest; Papirni novac.

— **Ž** — 1. s. Naša načela (akademičar). 2. s. O socijalnom pitanju. 3. s. Liberalizam. 4. s. Kumičićeva djela. 5. s. O kinematografu i njegovom utjecaju na javni život. Razvitak kršćanstva za vrijeme rimskoga carstva. 6. s. Socijalni problem; Luter. 7. s. O Puškinu. 8. s. Vjersko stanje u Dalmaciji prije i poslije dolaska Hrvata. 9. s. Zašto je propalo hrvatsko kraljevstvo? Fiziološki učinci elektr. struje.

Rad u narodu.

SOCIJALNI RAD U NARODU.

Hrvatsko katoličko đaštvo od postanka svoga bavilo se proučavanjem socijalnog pitanja, a nije prema svojim silama i prilikama zaziralo ni od praktičnog socijalnog rada. U mnogim se mjestima markantno istakao socijalni rad naših drugova.

Nas se najvećma tiče hrvatski narod, njegov sadanji i budući socijalni položaj. Na socijalne odnose hrvatskog naroda mogu se upravo doslovno, pa i pojačano, primijeniti riječi velikog socijalnog pape Lava XIII.: Res (croatica) clamat, vehementer clamat. Sadanje nepovoljno stanje i bijede našega naroda proučavat ćemo i nadalje na izvoru njihovu, a onda ćemo se njima baviti i u »Đ. V.« O budućnosti i o rješenju današnjeg socijalnog pitanja hrvatskog naroda možemo tek iznositi eventualno nacrte i osnove, pa liječeći uglavnom današnja opća narodna zla pripravljati tlo srećnijoj narodnoj budućnosti.

Socijologija je u naše dane postala moderna znanost, a od velike je i praktičnosti. Pojam socijologije i socijalnog pitanja veoma je opsežan, te obuhvaća sva društvena zla i njegove dobre strane — obuhvaća sadanje ljudsko društvo, komu treba reforme. Socijalno pitanje nije pitanje samo radničko ili seljačko, obrtničko, žensko, ćudoredno, književno, napučenosti i dr., to su sve tek dijelovi socijalnog pitanja; ono obuhvata sva ova i druga pitanja. Socijalna misao krči si put upravo začudno neodoljivom snagom, prodrla je u sve slojeve, iz širokih pučkih masa do parlamenta, a »baviti se« socijologijom i socijalnim pitanjem postalo je i u đačkim redovima od nekoliko godina »obična« stvar.

Hrvatsko katoličko đaštvo prozrijevši važnost socijalnog rada prvo je unijelo u

našu mladež smisao za ovaj rad, za ideju socijalne izobrazbe i študija socijalnog pitanja. I naša je »Luč« donosila članaka iz ovog područja, koliko su to njene uske prostorne granice dopuštale, a socijalne sekcije naših organizacija u mnogo slučajeva dosegle su visok stepen. Ipak se mora naglasiti, da je studij socijalne discipline i ovog pitanja, što svijetom vlada, veoma težak. Nije dosta znati nekoliko teorija, ili pročitati nekoliko autora, tu treba razumijevanja, shvatanja i znanja za gledanje i prozrijevanje sadanje socijalne bijede, treba poznavanja nekih naučnih struka, a onda se tek dolazi do liječenja, do praktičnog rada i riješavanja socijalnog pitanja. Uz teoriju treba i prakse i obratno.

Ako igdje, a to baš u tom pitanju ne može se dopustiti površnosti i diletantizma. Diletantizam u ovoj stvari gotovo da je istovjetan s površnošću, dotično s nekom polovičnošću, što ne vodi do pozitivnih rezultata. Mi ovo napose naglašujemo, pa kako ni u svemu našem radu i nastojanju, tako ni u ovom radu ne možemo dopustiti ni najmanje površnosti.

Socijalnom pitanju kao korelativ odgovara socijalni rad. Njemu je cilj i konačna svrha socijalna reforma, popravak gospodarskih i društvenih odnosa. Socijalni je rad veoma nuždan i najbolji je rad za narod. »Za taj rad treba ljubavi i oduševljenja, volje i energije, pregaranja i ustrajnosti, a nada sve znanja.« (»Luč«, VI.)

Religiozno je i ćudoredno pitanje jezgra socijalnog pitanja. Etika daje socijologiji vrhovni pravac (Ušeničnik). Mi stojeći nepokolebivo na vječno stalnim principima katoličkog morala ne moramo tražiti etičkih principa po raznim izmišljenim i klimavim sistemima. Za nas postoje samo jedni i to katolički propisi etički i nikoji drugi. Čitavom znanstvenom i praktičnom socijalnom radu etika je polazna tačka, poglavito za ćudorednu reformu, koja s našeg stanovišta valja biti provedena u duhu katoličkih načela. Poslije ćudoredne reforme dolazi se naravnim redom do reforme prosvjetne, gospodarske i političke.

Promatrajući sadanje socijalne prilike hrvatskog naroda, dolazimo do nepovoljnih rezultata. U nas je rješavanje socijalnog pitanja tako reći još u povojima. Premda je socijalno pitanje kao takovo opće narodno, mi ćemo ipak prema mogućnosti samog predmeta promatrati sve s našeg hrvatskog narodnog stanovišta. Razumije se, da ćemo dosljedni svojim katoličkim načelima svaku granu socijalnog pitanja promatrati i rješavati na temelju ovog načela i da ćemo svakom zgodom zauzeti neprijateljsko, pa i bojovno stanovište prema svim onim nazorima, koji nijesu sukladni s istinama katoličke vjere. Jedna je naime Istina, i tko nije za tu Istinu, protiv Nje je. Naši će se socijalni nazori složiti s drugim onda, budu li se kao takovi pokazali opće dobrim i korisnim ne tangirajući i ne protusloveći baš nikako našim katoličkim načelima.

Osobitu ćemo skrb polagati na naše narodne socijalne potrebe. Smatramo to neophodno nužnim, jer su mnoga zla uhvatila odveć duboko korijenje u našem narodu, da ih valja brzo uočiti i onda pružiti lijek.

Nastojat ćemo, a pozivamo i sve drugove na suradnju, da u ovoj rubrici ne izostanu ni teoretski članci. Teško je praktično raditi bez dovoljne teoretske spreme. Prema svemu tome i ova će rubrika kao i sve druge biti praktično-teoretska i informativna, ne ćemo zaboraviti da iznosimo dobru literaturu i upute kao i rad đaštva drugih narodnosti u tom pogledu, da i tim načinom doprinesemo napretku. Mi smo svojim dosadanjim radom došli do toga, da smo već znatan faktor u našem javnom životu s kojim se i ozbiljno medju ozbiljnima računa. Svojim istupom donijeli smo jedan novi program, a naš je život neprekidno provođenje toga programa, restauracije Hrvatske u Kristu. Kao što u cijelom našem đačkom pokretu i na ovom polju samostalno i sami svojim znanjem, svojom spremom i prema svojim silama gradimo naša socijalna načela za preporod Hrvatske. Dok radimo u okviru dosadašnjih naših načela, radikalni u svojim nazorima, ne bojimo se onih, koji hoće da uruše naš katolički pokret i ne ćemo prestati raditi u još većim dimenzijama za ta naša načela, za socijalnu reformu na katoličkim principima.

I ako razvijamo naš rad i protežemo ga u novije doba na narodnu obranu, ne smijemo nikako da pustimo s vida izučavanje

socijalnog pitanja kao ni apologetskog, religioznog rada. Ovo su temelji našega nastojanja i nijedan od njih ne smije biti zanemaren, hoćemo li, da zgradu naše organizacije i dalje gradimo i učvršćujemo.

Ne zanemarujmo dakle ni socijalnog rada, jer budimo uvjereni, da je socijalni rad najbolji rad za narod.

Hrvatske seljačke zadruge. Zadrugarstvo je upravo od eminentne važnosti za narodno gospodarski napredak. Napose zadruge sistema Raiffeisenova nose u sebi snažnu garanciju, jer nijesu jedino prosta kreditna društva, već imadu vanredno važnu odgojnu zadaću. — Taj odgoj jest strogo kršćanski; za naš seljački narod Raiffeisenova udruga jest krvava potreba i od vrlo je velike koristi. Zadaća je naime svake zadruge, da na temelju uzajamnosti i samopotpore pomaže svoje zadrugare u njihovim gospodarskim potrebama, da ih upućuje na pošteno i uredno življenje, te da u njima budi svijest za štednju. Poboljšanje je to dakle imućtvenih i gospodarskih odnošaja te duševno i ćudoredno unapređenje.

Ne možemo i ne smijemo se zadovoljavati s vjeresijskim udrugama, Schultze-Delitzeva sustava, koje su kod nas u rukama madžarskoga kapitala. Same po sebi ni one nijesu loše — no mi ih se Hrvati moramo vanredno čuvati, da preko njih ne budemo vezani u okove madžarskog kapitala. Ove vjeresijske udruge imadu u Hrvatskoj posebnih privilegija i olakšica kod njihova osnivanja, dok se za osnutak jedne hrvat. seljačke zadruge iziskuje i većih novčanih žrtava. Uza sve to je u nas zadrugarski pokret prilično uznapredovao, te ima danas 261 hrvat. selj. zadruga; sve su one okupljene u »Središnjoj svezi hrv. selj. Zadruga« pod pokroviteljstvom poljodjelske banke. Zadruge su podijeljene u 4 skupine: zagrebačko-varaždinska, ličko-riječka, bjelovarsko-križevačko-požeška i virovitičko srijemska skupina. Članova u zadrugama ima oko 40.000, koji su preogromnom većinom seljaci. Ove se godine u kolovozu održavala u Brodu III. svezadružna skupština, koja je urodila nekim vrlo dobrim zaključcima (glede iseljivanja, štednje, osiguravanja blaga ,regulacije rijeka i isušenja močvara i sl.)

Postoji jedna verzija, koja ide za tim, da »Središnja sveza hrvat. selj. zadruga« postane posve samostalan, neovisan savez, što bi bezuvjetno uvelike doprinijelo većem procvatu naših zadruga. —r--r.—

Ferijalni klub u Križevcima. Iz opširnog izvještaja ovoga kluba vadi uredništvo ove činjenice: Dne 27. rujna pr. godine priredio je naš klub koncert u korist hrvatske i katoličke škole u Rijeci. Koncertu je bila podjedno i svrha, da se prikažu riječke prilike i naše dužnosti u narodnoobrambenom radu; da se dade katoličkom građanstvu svježih duševnih užitaka u životu mučenika Tarzicija; na koncertu se lijepo istaklo svojim pjevanjem i seljačko katol. društvo »Jelačić« iz Cirkvene. Za školu riječku sabrano je 160 K. Klub je posjećivao omlad. društvo u Miholjcu i pomagao oko osnutka radničke kršć. soc. organizacije. Priređeno je 1 skioptičko predavanje i prodano je preko 200 kom. pučkog sv. pisma. **Štr.**

Narodna obrana.

»SPOMENICA« O 50-GODIŠNJICI OTCIJEPLJENJA MEĐUMURJA.

Godine 1911. navršilo se 50 godina, otkako Međumurje službeno pripada Ugarskoj. Prigodom ove pedesetgodišnjice htio sam s mnogim prijateljima međumurskih Hrvata urediti i izdati spomen knjigu na ovo tužno razdoblje međumurske i hrvatske povijesti. Kakova bi ta knjiga imala biti, vidi se iz uvodnih riječi, što sam ih još u g. 1911. napisao.

Više je razloga, zašto ova knjiga nije ugledala svijetla. Međutim sabrano gradivo, još čuvam, a prikupljujem novo, pa se po-

uzdano nadam, da će u zgodniji čas knjiga svakako moći izaći. Da pak što više prijatelje međumurskih Hrvata uzmogne upoznati ovu namisao, priopćujem predgovor **»Vama, Međumurci i ostali Hrvati!«**

»Razdoblje godina 1861.—1911. je u životu naroda međumurskoga s obzirom na politički život njegov epoha napetosti, a s obzirom na socijalni i kulturni život epoha mrtvila i stagnacije. Ovo stanje prouzročila je madžarska politika zadnjih desetljeća.

Službena aneksija Međumurja g .1861. Ugarskoj rodila je u narodu ne reakciju, nego mrtvilo slično onome za apsolutizma pedesetih godina.

Napetost, koja u političkom životu izbija osobito u najnovije vrijeme, samo je posljedica madžarskog straha za Međumurje. Ta napetost raste baš tako, kako se razvija i ideja nacijonalizma. Da nije došla do vrhunca u Međumurju, odbija se na razmjerno veoma slabo razvijene narodnosne ideje. Ali usprkos ovoj činjenici, međumurski su renegati stvorili ondje tako intolerantan položaj, da se Međumurac upravo boji držati hrvatske novine, koje jedine može pravo razumjeti.

Danas se veoma često i bez razloga boji Međumurac, da je povrijedio svoju državljansku dužnost, ako mu časom napuni srce gorčina nad tužnim položajem. Ta dakle neka napetost psihološki je posve opravdana i razumljiva, kad znamo, da Međumurac ne pozna ideje nacijonalizma, da je materijalista i da voli prilagoditi se prilikama, nego tražiti problematični izlazak iz teškoga položaja.

U ovo pedeset posljednjih godina nije bilo u Međumurju nijednog javnog protesta proti kulturnom barbarizmu, nijednog otvorenog znaka reakcije. Reakcija je doduše postojala, ali tiha i plašljiva, kako je tihi i plašljiv i sam Međumurac. Mrmljalo se na nenarodni jezik, na škole, na urede.

Kako je u ovo razdoblje bio posve potisnut narodni život, nije ni narodnoj knjizi bilo mjesta u Međumurju. Duševna hrana za narod bili su molitvenici, čakovačke novine i koledar, većim dijelom sve opskurne vrijednosti. Sve se pisalo u nenarodnom duhu, a to je urodilo mlakost u nacijonalizmu i odbijanje od tako bezbojne literature. Izdavači imali su doduše didaktične tendencije, ali samo izvana. Zapravo su sve publikacije imale na sebi biljeg odnarođivanja. Ironiziranje »lerskog jezika« i nasuprot slavljenje »međumurskog jezika« još je i danas veliko sredstvo propagande nehrvaštine kajkavačkog narječja, nego specifičnog međumurskog patriotizma, koji se onda lako prilagođuje madžarskomu. Ovakvom lektirom do dana današnjega nenaravno uspavljuju ti renegati međumurski narod. Nenaravno zato, jer će sigurno prije narodnosnog pitanja doći u Međumurju na red socijalno pitanje. U njemu će se narod izgubiti. Materijalna briga zakopat će za uvijek pitanja povijesti i tradicije.[1])

Ovakvu dakle atmosferu stvorila je ta nepraktična i beznačajna literatura. Na narod djelovala je razorno. Jer je narodu bila tuđa ,odbio se od nje i zapao u mrtvilo; a jer nije dobivao od druguda duševne hrane, nastala mu je u životu kulturna stagnacija, koja je potrajala do najnovijega doba.

S druge strane nije se moglo raditi. Ako se izdala kakova knjiga ili što slično napose za Međumurje s hrvatske strane, vidjelo se u tome samo veleizdajničke pretenzije.

To je i razlogom, da se za Međumurje pisalo ili se piše s nekom bojazni i rezervom. Ovu atmosferu straha stvorili su koje sami pisci, koje pak oni neinteligentni madžarski šoveni, kojima je politika sve prije nego kulturni odgoj naroda.

Smion je dakle naš pothvat, kad smo se usudili u takim prilikama izdati ovu knjigu, koju će mnogi smatrati buntovnim materijalom i tu će se zadržati, jer dalje uopće ne znaju ni misliti. Mislimo, da ćemo njome raspršiti bar neke od onih tjesnogrudnih predrasuda, koje se mogu nažalost naći u današnje doba slobode i u inteligentnijih, a kojima se čudimo, ako ih nađemo i kod priprostih ljudi drugih naroda.

Međumurski narod nije dobio svojo kroz pedeset godina knjige — do najnovijeg doba — koja bi mu bila napisana od srca k srcu, koja bi mu govorila onako, kako on osjeća. Ova knjiga, koja je posvećena međumurskim Hrvatima, slatkim glasom pripovijeda njihov život, radost i tugu, patnju i veselje, slavu i glas, prošlost i sadašnjost. Ona je spomen tužnoga života kroz pedeset godina; ona je optužba onih, koji su kroz to

[1]) U ovom nijesam bio dobar prorok.

vrijeme gušili svaki polet; ona je mala naknada za ono, što se nije učinilo kroz drugi niz godina; ona je spomen, da još živi onaj narod, na čiji se život navaljivalo kroz pedeset godina.

Ovu knjigu dajemo vama, Međumurci ma i Hrvatima.

Pisana je ljubavlju i radošću.

Međumurcima bit će mila, jer će u njoj naći sebe. Ostalim Hrvatima neka je mila, jer će u njoj naći život zanimivoga i dobroga naroda, s kojim ga vežu srodničke i bratske veze.«

Mesop.

Madžarske škole u Hrvatskoj. Jedno od najsramotnijih poglavlja u povijesti hrvatskog naroda je madžarizacija Slavonije. U zadnjim decenijima naselio se vrlo velik broj madžara u Slavoniji i belovarsko-križevačkoj županiji, a danas se ti doseljenici organizuju i dobivaju tim još veću važnost. Ovi su doseljenici većinom u željezničkoj službi, a osim toga ima ih mnogo, koji su kao biroši na velikim vlastelinstvima (grof Maylath, A. Jankovich, baruni Guttmani). Neki su došli kao slobodni seljaci, a neke su naselile madžarske parcelarne banke, koje su parcelirale u zadnjim godinama mnoga vlastelinstva (Daruvar, Sirač, Virovitica). U zadnje doba razmahala se među doseljenim Madžarima silna propaganda. U Osijeku izlazi tjednik »Szlavoniai magyar ujsag«, svake godine se izdaje za slavonske Madžare madžarski kalendar, a najviše služe madžarizaciji škole. Danas ima u Hrvatskoj **84** madžarskih pučkih škola, 2 više pučke škole i 1 šegrtska škola. Te su škole bez ikakove kontrole sa strane hrvatskih oblasti, u njima se djeca odgajaju u najagresivnijem madžarskom duhu, a u mržnji na sve hrvatsko. Najžalosnije je to, da većinu školske djece čine nemadžari i to Nijemci, Srbi, Slovaci i Hrvati, jer ih Madžari namame u svoje škole raznim potporama u novcu, odijelu i školskim knjigama. U božićnjem prilogu »Szlavoniai magyar ujsaga« izašao je izvještaj o madžarskim školama u Hrvatskoj. To djelovanje razdijeljeno je ovako: I. »Julian« pod predsjedništvom grofa Béle Széchenyia uzdržava u Hrvatskoj **58** škola. Po županijama: Srijemska 13: Čakovci, Erdevik, Hrtkovci, Irig, Mali Radinci, Maradik, Marinci, Nikinci, Stari Jankovci, Platičevo, Šatrinci, Sot, Vrdnik. Virovitička žup. 21: Aladar pusta, Donji Miholjac, Antunovac, Budakovac, pusta Čemernica, Gačište, pusta Glođe, pusta Gradina, Humljani, Ivanovci, pusta Krivaja, pusta Kusonja, Vladislavci, pusta Krivaja, pusta Neteča, Rezovac, Slatina, Starin, Terezino polje, pusta Zdenci, pusta Žlebina. Požeška 11: Babina Gora, Daruvar, Dragutinovac, Goveđe Polje, Jamarica, Krestelovac, Lipik, Velika Cjepidlaka, Palisalaš, Šuplja Lipa, Sokolovac. Bjelovarsko-križevačka žup. 13: Bedenik, Brinjani, Galovac, Grbavac, Grubišno polje, Lasovac, Velika Bršljanica, Velika Pisanica, Narta, Osekovo, Pasjan, Zrinjska, Ždala.

II. Škole kr. ug. državnih željeznica: Zagreb, Komorske Moravice, Osijek, Zemun Brod, Vinkovci, Dalj, Bjelovar, Novska, Našice, Indija, Mitrovica, Pleternica, Ruma. Osim ovih su u Zagrebu i Osijeku više pučke škole sa fakultativnom gimnazijskom nastavom. Svega 14 pučkih i 2 više pučke škole.

III. Konfesijonalne škole reformiranih, (kalvinskih) crkvenih općina 10: Madž. Retfala, Korodj, Harastin, Laslovo, Maradik, Nikinci, Vukovar, Brekinska, Koreničani, Vel. Pisanica. Ove godine zatražio je »Julijan« od hrvatske vlade dozvolu za 40 novih madžarskih škola. Poluslužbena »Die Drau« izjavljuje, da će sada nova saborska većina pri riješenju toga zahtjeva morati pokazati je li doista unionistička ili nije. Doseljuju se Madžari i Nijemci, hrvatski učitelji prelaze u Bosnu i Srbiju, hrvatske se škole zatvaraju, a otvaraju se — julijanske škole. Takav je danas položaj hrvatstva u Slavoniji. F.

Tuđinske škole u bjelovarsko-križevačkoj županiji. Od svih županija u užoj Hrvatskoj najugroženija je u nacijonalnom pogledu bjelovarsko-križevačka županija, koja sa svojim velikim brojem tuđinaca gotovo izgleđe kao nastavak mnogojezične Slavonije. To pokazuju i mnoge tuđinske škole, od kojih je **15** madžarskih. Od ovih je 13 julijanskih, 1 željeznička i 1 konfesijonalna. Osim ovih ima i 1 njemačka konfesijonalna škola.

—r.

»Deutscher Schulverein«. Naša braća Slovenci imaju tu sreću, da se njihovi susjedi Nijemci toliko brinu za njih, da su osnovali nekoliko germanizatorskih »kul-

turnih« društava, kako bi ova donijela Slovencima kulturu. Glavna germanizatorska društva jesu »Südmark« i »Deutscher Schulverein«, samo što je drugi razapeo svoje mreže i među ostalim Slavenima. Za šk. godine 1912. bilo je djelovanje Schulvereina među Slovencima slijedeće: : I. Društvene škole: Kranjska (5): Ljubljana, Reuter-Laase, Rodine Werschitz. Štajerska (10): Polzela, Hölldorf, Hrastik, Sevnica, Vuzenica, Šoštanj, Št. Lenart, Velenje, Zierberg, Pragersko. Privatne provizorne škole: Štajerska (3): Pickerndorf kod Maribora, Št. Egid, Slatina. Ukupno među Slovenicma 18 škola sa 38 razreda. II. Društveni dječji vrtovi: Kranjska (8): Tržić, Zagorje; Primorje: (1): Gorica; Štajerska (5): Ormož, Vojnik, Hrastnik, Ljutomer, Slov. Bistrica. Ukupno 8. III. Potpomaganje škola: A) za škole izdržavane od raznih korporacija: Kranjska (2): Domžale, Dolnja Šiška. Primorje (1): Gorica; Štajerska: (1): Pragersko. B) za javne škole: 1. Stvarna pripomoć, uzdržavanje pojedinih razreda itd.: Kranjska 1; Koruška1, Štajerska 6. —2. Školarina i razne potpore za siromašnu djecu: Koruška: razna mjesta. 3. Učevna sredstva; 4. Školski namještaj; 5. Knjižnice itd. IV. Potpomaganje dječjih vrtova: Koruška 4, Kranjska 4, Štajerska 7. — V. Zidanje zgrada: 1. Zidanje vlastitih zgrada: Koruška (1): Finkenstein; Kranjska (4): Reuter, Rodine, Verdrng, Werschitz; Štajerska (5): Höldorf, Pragarsko, Vuzenica, Št. Egid, Šoštanj. 2. Potpore za zidanje javnih škola i škola izdržavanih od drugih društava: Koruška 11, Štajerska 2: Celje, Ptuj. 4. Potpore za izdržavanje trgovačkih i strukovnih škola: Štajerska 10. — 2.Naukovne potpore: Štajerska 2. — 3. Potpore za đačke domove: Štajerska 2: Uelje, Ptuj. 4. Potpore za izdržavanje trgovčakih i strukovnih škola: Koruška 1: Naborjet; Kranjska 1: Kočevje; Štajerska 2: Celje, Slov. Gradac. 5. Potpore za izdržavanje kućanskih škola: Kranjska 1: Ljubljana; 2. Štajerska 2: Celje, Maribor. 6. Potpore za izdržavanje šumarskih i gospodarskih zimskih škola: Koruška 1: Velikovec; Štajerska 1: Maribor. 8. Potpore za izdržavanje mladenačkih i šegrtskih domova: Štajerska 1: Ptuj. VII. Društvene zgrade i gradilišta: Štajerska 16, Koruška 3, Kranjska 13, Gorica 1. To je djelovanje samog »Schulvereina«, a gdje je još djelovanje drugih društava. To djelovanje među Slovencima je maleni dio velikog germanskog plana kako bi zadobili Istok, plana »Drang nach Osten«. Ovo djelovanje među Slovencima ima svrhu da načini jedan neprekidni lanac njemačkih naselja preko Kranjske do Trsta, a da Trst bude druga njemačka pomorska luka. Za provađanje toga brinu se svi Nijemci iz Austrije, ali još više oni iz »Reicha«. Slovenci su prva zaprijeka germanskom prodiranju, kad budu njih svladali, onda dolazi na red Hrvatska, Bosna, Srbija, sve do treće njemačke luke, Soluna. Preko njemačkog Soluna dolazi u njihovu interesnu sferu Mala Azija, Mezopotamija i Perzija. Kad bi to Nijemcima uspjelo, bilo bi Slavenima kao Poljacima u Pruskoj, bili bi izvrženi samovolji njemačke soldateske kao Francuzi u Savernu. Ako ne ćemo da nad nama gospodari tuđinac i da se izgubimo u germanskom moru, moramo se mi i Slovenci najenergičnije oduprijeti i onemogućiti takove pokušaje, gdje bi nama dolazile čete njemačkih kolonista i gdje se u ime kulture hoće da našu djecu odnarodi. Moramo i sami sustavno raditi, a tome sustavnom radu bezuslovan je preduvjet poznavanje rada neprijatelja. Tome neka služe i ovi reci. **F.**

Op. Kod naziva mjesta nastojali smo dati drugovima prave slovenske nazive; to nam nije pošlo za rukom kod onih naziva, koji su štampani širokim slovima. Podjedno spominjemo, da se Polstrau (v. Zemljopis Međumurja) zove slov. Središče.

»Deutscher Schulverein« i Hrvati. U zadnje vrijeme počinje se »D. Schulverein« već brinuti i za Hrvate. To su istom prvi počeci, ali baš radi toga treba na njegov rad što više pripaziti. Iz izvještaja se vidi, da je to društvo počelo raditi u Istri, gdje potpomaže pučke njemačke škole u Lovranu i Servoli i učiteljski dom u Lovranu. I na Bosnu nijesu zaboravili. Ondje je podijeljena potpora za njemačku školu u Trošelju. **F.**

»Zora«, Auckland, 2. U Australiji ima nekoliko tisuća Hrvata, koji se ponajviše bave kopanjem i trgovanjem smole. Premda ih je razmjerno malen broj i premda su daleko od domovine, nije im ipak ni malo jenjala

ljubav za domovinom. Hrvati su u Australiji već više puta pokušali da izdadu hrvatske novine, ali su im ove većinom bile kratkog vijeka. Ove godine su se opet ujedinili i osnovali novi list, polumjesečnik »Zoru«. Zasada im smeta, što su im novine bez hrvatskih slova (č, š), ali će ih od Nove godine moći natiskati s diakrit, hrv. slovima. Urednik »Zore« je L. Scansie. Program je listu okupljanje i organizovanje Hrvata u australskim zemljama i ujedinjenje hrvatskoga kraljevstva« u domovini. U tom znaku želimo i mi našoj braći preko voda Tihoga oceana svaki uspjeh. **F.**

Protialkoholni pokret.

»Ko je junak — na ždrijelo!« Bilo je veliko oduševljenje. Iz pisama je sijevao zanos. Svagdje se je pokazivalo shvaćanja. Sekcije su se osnivale, broj je pristalica rastao. Misli su se izmjenjivale, naša se je ideja širila kao žarka munja. — Bez ikakvog bih pretjerivanja mogao tim riječima da ocrtam početak našega dačkog apstinentskog pokreta. Tako je bilo lani u ovo doba. To je malen razmak vremena, a da bi se moglo i smjelo pomišljati na veće promjene, barem ne u negativnom smislu. Koliko sam lani imao muke, ali radosne muke, dok sam odgovarao na ona mnoga pisma, koja su mi stizala od sekcija i od pojedinaca, a koja su često morala da čekaju i po dulje vremena na odgovor. A kako je ove godine? Uvrijedio bih sve apstinente, kad bih rekao: »Fuimus Troes...«, jer nas ima, — sigurno više nego li i lani, ali nema onoga lanjskoga reda. Već je prvi semestar pri svršetku, a javile su nam se dvije — tri sekcije. Lani su bile naše sekcije općenito poznate sa svoje točnosti, a naš je apstinentski savez imponirao i protivnicima svojim brojem članova. Neki su neapstinenti govorili: danas je kod nas apstinenca nešto novo, moderno, a takve se stvari primaju u prvi mah s velikim zanosom; poslije postanu svagdašnje, obične — i nestane ih. Drugovi apstinenti, procijenite težinu tih riječi! Kao što je moderno osvješćivanje naroda, kao što je moderan i boj proti alkoholu, jer je on — osobito kod nas! — glavni preduvjet, da se narod osvijesti i da ojača. I doista se ovakve velike ideje, ovakve stvari primaju mase onako, kako je gore rečeno. Masa je hirovita, a vi morate biti u svemu stalni, stalni kao što su napadaji protivnika našega naroda. Morate biti stalni i potpuni ljudi, jake, nesalomljive volje. Ko su i što su polovični ljudi, čitajte u »Excelsioru« i u »Svetom pismu«. Nama treba svagdje potpunih ljudi, pa i u apstinenci. Svakom je poznato pijanstvo našega naroda. A upamtite ove strašne riječi, »da je narod, koji se opija, narod na rubu propasti.«*) Pogledamo li naše političke, gospodarske i ostale prilike, uvjerit ćemo se o istini tih riječi. To je činjenica, koju ne treba istom dokazivati. Pa zar ćemo da stojimo skrštenih ruku?!

Svaka apstinentska sekcija mora da radi u dva smjera: na odgajanju svojih članova i narodnoobranbeno. Sama činjenica, da je neko apstinent, da se odriče stanovitoga uživanja (u našem slučaju — alkoholnih pića), je odgojni momenat. Tim se suzdržavanjem jača volja u dobrom. Nije to samo iz egoizma, nego je tu i altruizma, jer apstinent daje time i drugima primjer, žrtvuje ono malo uživanja za općenito dobro. Jer kako je god alkoholizam općenito zlo, koje ubija narod, tako je apstinenca općenito dobro, jer koristi narodu, jačajući ga i stvarajući sve preduvjete za njegovo blagostanje. Apstinenca oplemenjuje i uvodi u trijezan svijet. A da apstinent uzmogne širiti uspješno svoju ideju, treba da je svestrano pozna. To se postiže predavanjima i lektirom. — Narodnoobranbeni smjer apstinentskih sekcija stoji u tomu, što one goje i šire ideju, koja će učiniti narod otpornim proti tuđinačkoj najezdi, jer će se trijezan

*) Šilović: Uzroci zločina. Str. 33.

narod normalno umnožavati, potomstvo će mu biti zdravo, trijezno će gospodariti, znat će se uzdržavati na svojoj grudi zemlje, bit će svoj gospodar. U tu svrhu moraju apstinenti širiti te ideje među narod predavanjima, razgovorima, brošurama i sl.

Ail za naše sekcije nije to sve. U njima mora da vlada disciplina prema nutrini (među članovima i prema vani (prema org., prema ostalim apst. sek. i prema »savezu«). Ta se disciplina pokazuje nada sve u savjesnom vršenju dužnosti. Neka se svaka sekcija zapita, vlada li u njoj disciplina! Samo ću se dotaknuti jedne stvari: predsjednik je »apst. saveza« odredio između članova »a. s.« »Domagoja« dopisnike za ostale sekcije. Ovi su pisali svima sekcijama, ali su dobili vrlo malo odgovora. Zato upozorujem sve sekcije, da se odmah jave, da pošalju izvještaje, popis članova i ostale podatke. Apstinenti, pokažite svoje ozbiljno i trijezno shvaćanje! U disciplini morate da prednjačite ostalima!

V. Grmović.

»Zlata doba« (br. 7., 8. i 9. god. VII. »Zdaj moramo zanesti kukavico samo še v hrvatske šume. Naj bi zapela tudi tam in prinesla Hrvatom zeleno pomlad treznega življenja!« Tako braća Slovenci u 7. broju »Zlatne dobe«, a i u ostalim brojevima interesiraju se oni za naš apstinentski pokret više, neg i samo naše hrvatsko novinstvo.

Ovdje ističem članak »Šola i alkoholizem« u kojem nam pisac neoborivim primjerima iz svoje školske prakse potvrđuje onu istinu, u koju još i danas mnogi inteligenat, pa i akademski obrazovan čovjek ne će da vjeruje, naime istinu, da je alkohol kriv toliko intelektualnoj i fizičkoj degeneraciji naše školske djece. Za žene imade također vrlo poučan članak »Gospodinja in alkohol«, iz kojeg razabiremo, kako i koliko može da učini žena u tom pitanju. Onima, koji u antialkoholnom pokretu još uvijek vide neku smiješnu i nepotrebnu agitaciju preporučio bih, da pročitaju članak »Iz dnevnika kralja alkohola« i »Sadovi alkoholnoga uživanja«. Tu je iz života izneseno 36 žalosnih slučajeva, što ih prouzrokuje toliko obožavani kralj alkohol. Od poučnih članaka spominjem još: »Protialkoholno delo in brezalkoholne gostilne v Švici«, »Kaj smo v Švici videli in izvedeli?«, Tuja poezija in domaća proza v bakhovi službi«, te članak »Alkoholizem in samomori«. Imade i nekoliko izrazitih sličica iz života onih, koji su idolu svome — alkoholu žrtvovali zdravlje i sreću svoju i svoje obitelji. Ostali i to veći dio časopisa ispunjen je dopisima i člancima apstinentsko-organizatornog sadržaja, te se baš iz tih članaka i dopisa najbolje vidi, kako se antialkoholni pokret snažno razmahao po svim slovenskim zemljama. Iz svega se može razabrati, da »Zlata doba« dobiva sve više karakter organizatornog vijesnika, nego poučnog časopisa.

»Novi život« (br. 6—12. god. I.) Za »Zlatom dobom« nimalo ne zaostaje glasilo društva apstinenata u Hrvatskoj i Slavoniji »Novi život«. Taj se je list već u prvoj godini svoga života digao do znatne visine, te je u nekim stvarima nadvisio i samu »Zlatu dobu«. O tome nas uvjeravaju mnogi članci, koji su potekli iz pera u javnosti već dobro poznatih protialkoholnih pisaca kao: Dr. Šilovića, Dr. Kiseljaka, Dr. Štampara, Dr. Kostića, Dr. Gundruma i dr. Kako među Hrvatima apstinentski pokret nije još tako raširen, kao u braće Slovenaca, to ćemo u »Novom životu« naći više znanstveno poučnih članaka, dok je »Zlata doba« organizatorne naravi. I baš ta znanstveno-teoretska strana je u »Novom životu« mnogo bolja i savršenija nego u »Zlatoj dobi«. Od članaka u »Novom životu« vrijedno je da spomenem: »Lječilišta za alkoholičare«, »Suzbijanje alkoholizma u Hrvatskoj«, zatim zanimiv članak Dr. Kostića.

»Suzbijanje alkoholizma u mitrovačkom kaznenom zavodu«, historijsko-znanstvena rasprava Dr. Kiseljaka »Pokret proti alkokolu nekoć i danas«, »Temeljna načela apstinentskoga pokreta« i dr. Osobito je lijep članak ruskoga pisca Semenova »Budi trijezan«. Tu nam pisac upravo živim crtama predočuje potrebu potpune apstinencije. Osim gore spomenutih članaka ima i drugih. Mnogi od njih su tek teoretske rasprave, od kojih neke ne mogu dati baš nikakve pobude za antialkoholni pokret. I »Novi život« donosi katkada po koju crticu iz života alkoholom otrovana.

U »Novom životu« dobro je zastupan i apstinentski pregled te razne bilješke, koje su ispunjene vrlo zanimivim statističkim podacima, koji se tiču alkoholizma. Svaki apstinenta a i ostali naći će u »Novom ži-

votu« dosta gradiva, koje mu može dobro i sigurno poslužiti za apstinentsku propagandu.

D o d a t a k. Nije mi baš ugodno pisati o toj stvari, jer će se to sa stanovite strane možda smatrati kao izazivanje, no istini i jasnoći za volju laćam se ipak toga neugodnog posla.

U 12. broju osvrće se »Novi život« i na naš kat. apst. pokret, te veli »da pokret u tom obliku barem kod nas Hrvata i Srba — naroda triju crkava — nije zgodan niti će biti uspješan.« Dok on tako na jednoj strani ne odobrava naš »separatni« pokret, to već na drugoj strani hvali separatni pokret srpskih đaka. Zar samo nama katolicima Hrvatima nije dozvoljeno, da osnivamo svoja separatna udruženja? Srbi su se kod nas u svim svojim poduzećima odijeli od nas Hrvata, pa i u apstinentskom pokretu. Najljepši nam dokaz za to podaje Bosna, gdje su srpska apstinentska udruženja već prilično raširena, a hrvatskih imade malo ili ništa. Zašto Srbi ne šire apstinentski pokret i među Hrvatima? Otpada dakle gotovo posve ona teška zapreka separatnog rada, da smo naime narod triju crkava. Ili zar se možda »Novi život« nada, da će Srbi sve svoje separatne institucije pa i apstinenska udruženja posrbohrvatiti? Onda se ljuto vara, jer Srbi se tako lako ne odriču svojega, kao na žalost mi Hrvati!

No još nešto! Na 184. i 185. stranici govori »N. Ž.« o našem separatnom pokretu, koji je sada ograničen tek na đačke organizacije, a na 186. stranici je već zaboravio, da ima organiziranih đaka apstinenata, pa se tuži, što »naše đaštvo — Hrvati i Srbi — slabo mari za apstinentski pokret«. Premda smo mi zapravo jedini hrvatski đaci, koji smo organizirani apstinenti i premda i sam »N. Ž.« znade, da naša »separatna« organizacija »danas broji oko 200 članova«, to nas on u članku, u kojem se radi lih o đačkom apstinentskom pokretu ni riječju ne spominje. Ali »zato tim radosnije pozdravlja dvije đačke apstinentske organizacije, za koje zna«, a to je srpsko »Pobratimstvo« u Pakracu i »Budućnost« u Karlovcima. Nama dakle ne će da prizna pravo na opstanak I onda još može tendenciozno pisati: »Za psihologiju tog katoličkog apstinentskog pokreta među Hrvatima svakako je razumljivo, da se za naše »Društvo apstinenata« kao ni za naše glasilo nimalo ne interesiraju njegovi vođe i njegovi članovi«. A ipak u 8. broju na 127. stranici citira odlomak iz »Luči« u kojem se pohvalno govori o »Novom životu«. Zaista zanimivo! »Novi Život« mnogo simpatizira sa srpskim apstinentskim pokretom (svakako više, nego s našim), i jedan član toga srpskog apst. pokreta M. Gjorgjević napisao je brošuru »Trezvenost i napredak narodni«, u kojoj među ostalim veli i ovo: »Da se dođe do te religije, (naime apstinencije) p o t r e b n o je između ostaloga m j e s t o b e s p l o d n o g a u č e n j a o n e k a k v o m ž i v o t u n a o n o m e s v j i j e t u, m j e s t o d o s a d a š n j i h m o r a l n i h n a č e l a, k o j i m a s e v e ć i n a d u š e v n o s l o b o d n e o m l a d i n e s m i j e, m j e s t o t o g a p o t r e b n o j e u p o z n a v a n j e z a k o n a p r i r o d n i h, v a ž n o s t e u g e n i k e i m o r a l n a i m a t e r i j a l n a k o r i s t o d a p s t i n e n c i j e.« Mi Hrvati katolici, koji smo još ostali vjerni istinama naše svete katoličke vjere ne možemo i ne smijemo apstinenciju propagirati s tom pretpostavkom, da rušimo istine naše vjere. S tih, a i prije navedenih razloga nemoguće nam je stupiti u kolo sa braćom Srbima, a poistovjetuju li se sa Gjorgjevićem i gospoda oko »Novog Života«, tad to isto vrijedi i za njih. Mi ćemo pako nastojati, da baš pomoću tih načela, koja su nekima tako zazorna uništimo alkohol, neprijatelja naše vjere i naše domovine. **S. K. P.**

Katolička Hrvatska.

Hrvatska katolička omladinska društva u Banovini. Najljepše je uspjehe omladinski katolički pokret ubrao u Dalmaciji, pa i u Istri, od svih hrvatskih pokrajina. I u Banovini i u Bosni počelo se raditi na omladinskim društvima. Do nedavno vodio je omla-

dinsku akciju u Banovini zagrebački bogoslovski zbor (omladinska sekcija), čijom je zaslugom izašao i Čunkov: Priručnik za vođe katoličkih društava. Po odredbi presv. g. nadbiskupa vodi danas svu brigu oko omladinskog pokreta vlč. g. Puđak. Do danas postoji u banovinskoj Hrvatskoj 9 omladinskih društava i to u ovim mjestima: Selnik kod Ludbrega, Cirkvena, Dragalić, Trnovitica, Babinagreda, Beravci, Apatovina, Miholjac i Oratje. U nekoliko mjesta radi se o osnutku novih društava.

Svrha boravka o. Rafaela Rodića u Americi. Vrhovni starješina banovinskih Franjevaca o. Rafael Rodić, otputovao je početkom siječnja u Ameriku (Čikago). Svrha je njegovu putovanju, da uredi s crkvene strane hrvatske, slovenske i poljske katoličke misije u Americi. Uredit će se poimence dušobrižničke prilike, da čim lakše dođu hrvatski tamošnji svećenici u svezu s narodom, koji je na sve strane rastepen. Hrvatsko Rafaelovo društvo priredit će po svom izaslaniku neke društvene stvari, koje se tiču naših iseljenika. O. Rodić ostat će dulje vremena u Americi; želimo, da uredi i postigne onu svrhu, radi koje je i otišao među naše hrvatske iseljenike i dao se na tako težak rad. Mimogredce spominjemo, da u New-Yorku upravo čelično radi mladi senior »Duns Scotta«, o. Irenej Petriček. »Ave Maria«, list namijenjen slovenskim iseljenicima piše prigodom otvorenja hrvatske crkve u New-Yorku, da je »vso slovesnost uredil in vodil naš mladi in navdušeni o. Irenej Petriček, ki je lahko ponosen sa svojega truda.« (Štev. 12. 1913.)

Iz »Rafaelovog društva«. Rafaelovo društvo za zaštitu hrvatskih iseljenika, kako saznajemo, osnovat će u Zagrebu podružnicu redovničke družbe Karmelićanki »Presvetoga Srca Isusova«. Ponajglavnija će biti briga ovoj podružnici, da preduzme tako zvane kolodvorske misije, koje su u stranom svijetu u velike razvijene, a toliko put su već bile na sreću i spas onih mnogih ženskih duša ,koje love po kolodvorskim stanicama razni eksponenti trgovina ljudskim mesom. Ovo je akcija, kojoj naš katolički ženski svijet treba da prikloni svoju osobitu pažnju.

Treći red sv. Franje u Zagrebu. Marni senior hrv. kat. đaštva o. Ferdo Krčmar divnih si je zasluga stekao u vodstvu trećega reda sv. Franje u našem Zagrebu. Treći red se dobrano podigao, tako da i javnost znade za nj. Prevlađuje doduše ženski spol, no i to služi svrsi, jer mi trebamo i dobrih katoličkih majka .U novije se vrijeme pridružuju i muškarci. Muškaraca bi svakako trebalo, a preporuča se III. red sv. Franje i katoličkoj đačkoj omladini. Severa res, sed verum gaudium!

Zagrebački je treći red nedavno istupio dvaput s predstavom: »Sv. Elizabeta«. Prikazivanje je lijepo obadvaput uspjelo. Trećoretski se sastanci drže u crkvi svakog mjeseca, a izvancrkveno također mjesečno jedamput. Na njima se drže predavanja svakog smjera. Pretresuju se religijozna pitanja, pa ona iz emancipacije žena, a i iz povijesti. Treći red u Zagrebu preduzeo si je zadaću, da osnuje trećoretski dom. Sad rad, pretpostavivši osobno usavršivanje i onaj karitativni, usredotočio se u toj misli. Sadanji upravitelj radi svim silama, da se ova misao ostvari. 1921. je 700-godišnjica osnutka trećeg reda, pa bi se moglo onda, ako ne prije, postaviti temelje ovoj tako nužnoj potrebi. **S. B. M.**

Liga za zapuštenu djecu. Prošlog mjeseca osnovana je u Zagrebu »Liga za zapuštenu djecu«, koju je zapravo pokrenula i neumorno oko nje nastojala gdjica. Jelka Plivelić, koja se već dosada istače svojim radom u patronaži kontoaristica i mladih radnica. Svrha je ovoj novo osnovanoj ligi skrb za onu mnogobrojnu djecu, što se klatare ulicama zagrebačkim, koja su bez ičije danas paske; svrha joj je, da predusretne zloj odgoji te djece, da ih iščupa iz ralja zločina i nemorala, da je očuva od tamnica. Pitanje odgoja dolazi i u ovoj stvari do izražaja, pa ne znamo, kakovo će stanovište liga zauzeti.

Jedna pobjeda. Liberalci u Spljetu i okolici padaju. Padaju zaslugom svoga rada i svojih načela, koja je prozreo narod i gube mnoga uplivna mjesta. Tako je za načelnika sućuračke (Kaštel-Sućurac) općine izabran bivši predsjednik »Domagoja«, senior dr. Damjan Sokol. Hrvatstvo i katolicizam su program njegova rada.

Vijesti i poruke.

Hrvatski katolički akademičari iz Slavonije! Ustanovismo »Strossmayera«. Hoćemo da mladi »Strossmayer« bude dostojan drug u radu za onaj naš hrvatski narod u Slavoniji, kao »Dobrila« u Istri, »Pavlinović« u Dalmaciji, »Martić« u Bosni. Hoćemo, da na temeljnim principima hrv. kat. đačkog pokreta, organizovani sustavnim, neumornim i požrtvovnim radom preporodimo ravnu, bogatu Slavoniju, da je uščuvamo vjeri otaca i hrvatskome narodu. Mi to hoćemo, mi to možemo uz Božju pomoć i svoj rad, dok vjerno slijedimo svoja načela. Pozivamo Vas, katolici akademičari iz Slavonije, da svi pristupite »Strossmayeru« kao njegovi članovi radnici, i da se što prije javite odboru »Strossmayera« u Đakovu. Za vjeru i dom!

Suradnja. »Luč« i »Đački Vijesnik« imadu biti ogledalo **đačkog** rada i nastojanja. Stoga pozivamo drugove, da što obilnije surađuju; napose neka pomažu prinosima svojim najraznijega sadržaja (prema dosadašnjim rubrikama), da »Đ.V.« bude upravo sveopći, univerzalan, pun svakoga materijala. Rubrike: »Katolička Hrvatska, Dopisi, Izvještaji, Narodna obrana, i dalje, morale bi biti ogledalo svega našega rada u hrvatskom narodu. Surađujte, da se dovinemo do ideala »Đ. V.«.

Izvješćivanje o radu i stanju organizacija i društava treba da je točno, često, savjesno i iskreno. Drugovi neka se drže strogo ovoga, pa ne će korespondencija zapinjati i prestat će opravdani i neopravdani prigovori. Drugovi neka nam šalju sve informacije o svakoj katoličkoj akciji, kao i o protivničkoj, osobito đačkoj. Izvješćivanje i dopisivanje je naš pismeni domjenak; u listovima napišimo si sve, što bismo si rekli inače, kada među nama ne bi postajala često ogromna distancia loci. Ovo rekosmo svim akademskim društvima, zborovima i ostalima.

Fotografije ljubljanskog sastanka. Saopćujemo drugovima, da sekretarijat još imade neku količinu fotografija (razglednica) s našeg đačkog sastanka u Ljubljani, pak ih drugovi mogu dobiti uz cijenu od 10 fil. po komadu. Tko naruči 10 komada, dobiti će 1 na dar.

Naši dohoci. O njima je teško govoriti. Darovi nam slabo stižu, članarina se ne plaća, pa se upravo čudimo, da stvar može i tako napredovati, kako napreduje. A ipak, danas broji naš pokret priličan broj pristaša. Kada bi svi pretplatnici »Luči« preko godine skupili svaki bar 1 K, to bi se godišnje skupilo samo od tih darova oko 3000 K za đačku akciju; a dometnemo li darove i članarinu, to bi se skupila godišnje sjajna svota i mi bismo mogli raditi drugačije nego što radimo. Ali ovako....

DOPISI.

Zadar, mjeseca prosinca 1913.

Dragi uredniče! — Čudiš se valjda, što Ti dosad ne odgovorih. Htio sam da prije vidim i drugi broj. — Sad velim: Zadnjih mi je godina bila »Luč« malko preveć »gospodska«. Zadnje je godine doprinio tomu i komesarijat svoj dio, jer se nije ni smjela da bavi »nižim slojevima«. Glavni je ipak uzrok bio u nama, jer smo mislili, da kako mi rastemo i mislimo, mora da i »Luč« bude »naša«, i eto odsvud neke »aristokracije«, kod koje je brojni onaj »mali puk«

ostao prikraćen. Sad ste počeli da opet budete demokratičkiji. Tako valja! Za nama dolazi novi naraštaj, kojemu su mnoge stvari nejasne, kao što su i nama nekada bile; i ako je nama sada mnogo toga jasno, ne zaključujmo, da je to jasno i drugima, i zato — opetujemo! — Možda će se naći koji stariji, kome ovakva »Luč« ne će biti po ćudi, ali on neka se obrati na listove za starije: »Hrv. Straža i »Naše Kolo« bit će mu prikladnije. »Luč« je počela glavni svoj rad sa srednjoškolcima, pa treba i danas da »Luč« služi njima barem toliko, koliko i akademičarima. Dioba načela provodi se već u srednjim školama, pa onamo treba da ona posebno svijetli. — Nije li manjak u ovom dosta kriv, da su došli neki u naše akademičke organizacije iz srednjoškolskih organizacija sa slabim ili nikakvim shvaćanjem naših osnovnih načela? — Sve me je strah, da će stvar ova žestoko odjeknuti iz naših redova, jer i jedna jedina nezdrava jabuka . . . . . .

Nastoj dakle s Tvojim drugovima, da se često razjašnjuju vrhovna načela, da smo mi organizacija katolička, hrvatska i demokratska bez ikakve stranačke natruhe. Služimo velikim idejama i zato razna naša stranačka mišljenja strogo izlučujmo iz našega djelovanja u društvu, gdje ni izravno ni neizravno ne smiju da dođu do objave. — Tko na ovo zaboravlja, ruši zgradu naše organizacije, na kojoj eto već 10 godina s uspjehom radimo. Kad mi vrijeme dopusti, nastojat ću, da i ja štogod ovome bistrenju doprinesem.

Srdačan pozdrav Tebi i svim drugovima i prijateljima

Ivan Butković.
starješina »Hrvatske«

ZAGREB. Naš rad. Pred dvije godine bje na preparandiji osnovana kongregacija (organizacija). Bila je osnovana na čvrstim i zdravim temeljima, na kojima se samo mogla tako lijepo razviti. Ma da su protivnici naši prije osnutka iste mnogo jači bili, ipak nijesu uspjeli, da je već u zametku uguše. Naprotiv — što su oni više navaljivali, to su davali našim mladim »furtimašima« više pobude za njihov daljni rad i razvitak. Ta kongregacija ima 45 članova. Ima tamburaški kao i pjevački zbor.

Da se pak uvjerimo, koliko se je kroz to vrijeme radilo, neka nam svjedoče ovi brojevi. Bila su kroz to vrijeme 44 sastanka, na kojima je bilo 119 radova. Od toga otpada 72 na razna predavanja, 15 na deklamacije, a ostalo na radnje beletrističke naravi.

Poslovanje blagajne bilo je oko 55 K. — Ove školske godine bilo je 8 sastanaka. Na svakom pak sastanku bilo je po jedno predavanje, po dvije beletrističke radnje, a kadikad po koja deklamacija. Na dan Bezgrješnog Začeća priredili smo svečanu akademiju; osim glazbeno-deklamatorskih točaka, lijepo izvedenih, spomena je vrijedan prolog s historijatom naše akcije na preparandiji te referat: O zadaći naše inteligencije. Iz svega se vidi, da se radilo i da se radi, a tako i treba, jer ako nam ne će biti budući učitelji valjani katolici, kakovi će biti onda njihovi gojenci — kakav će biti narod?

Preparandi, naprijed za vjeru i dom!

DUBROVNIK. Apstinentska sekcija nut. Evo se i ove godine, kao i lanjske, počeše mladi drugovi da zanimaju za apstinentsko pitanje. Znajući, kako alkohol uništuje naš narod moralno i materijalno, nastojat ćemo, da što bolje proučimo to pitanje, e da tako koristimo našem narodu. Poznato nam je, kako se tobožnji prosvjetitelji naroda teško zagrijavaju za što veliko i novo; znano nam je, da je u njima uspavan život, obamrla energija, skučena volja. Naš se pokret uzdigao nad njima. Stoga ne ćemo mirovati, dok ne prosvijetlimo narod u alkoholnom pitanju. — Dosada smo držali dvije sjednice. Na prvoj je izabran novi odbor: predsjednik Ivo Tadić (VI.), tajnik Antun Padovan (III.), blagajnik Kristo Grgina (IV.), odbornici Petar Cvitković (V.) i Stijepo Majčica (V.). Na drugoj je sjednici držao Tadić predavanje »Što čini vino?« I ove smo godine, kao i lani, počeli raspravljati nesamo o apstinentskim pitanjima, nego i o organizatornim stvarima. Tako nam je predsjednik organizacije drug Varezić razlagao o našim i o protivničkim načelima. — Ima nas 14 umjerenih apstinenata, i to sve mlađi osim dvojice. — Tako ćemo nastaviti započetom stazom i poći bliže našim idealima. **T. i P.**

SPLJET. Spljet spava. Čudan je taj Spljet! On je središte cijele Dalmacije, on je spiritus movens svega! Ovaj se grad smatra najvećim hrvatskim gradom, koji hoće da bude srbohrvatski, srb-atski i napokon

srpski (ne ćemo bit proroci, ali vjerojatno je, da će se novi nacijonalni naziv tako postepeno pretvarati, kao što se je po liberalnu od majmuna postepeno razvio — moderni liberalac (oni to vjeruju!) — Dok se za grad može to i reći, za okolicu ne stoji ni malo. Tu naime živi čestiti naš seljak, težak, koji vidi, što je naše, a što nama Hrvatima ne pripada. I zato se ne obaziru na takve ljude (liberalce) i njihove fraze, već na ustuk neprestano ničU u okolici omladinska društva (ima ih 10 na broju).

Ali, da vidimo štogod o đačkom poštovanom staležu. Tu vam je svake mješavine: 1. najpogibeljniji aristokratski indiferentiste, 2. najzaspaliji Mladohrvati (i po koji mlado-srbohrvat), 3. najgrlatiji za viku i psovu »nacijonalisti«, a onda smo tu mi — klerikalci! Osim ovih potonjih (nas) nema organiziranoga đaka! Svi su dizorganizirani (kako čujem, sastat će se neki od ovih da se organiziraju kao dizorganizirani mlado-, staro-, novo- itd.) — A naša se organizacija uopće u Dalmaciji vidjela i na spljetskom sastanku. Opazi to prof. B., pa povikne iza svega glasa Spljetu gradu: »Oni (klerikalci) rade, neumorno rade, po kršu hodaju i u zagušljive kolibice zalaze, a Spljećani po obali ravnoj šetaju... Preni se Spljete!« Mislili smo, da će se Spljećani prenuti na riječi profesora, koji je od svih u Spljetu čašćen i obljubljen, ali da, Spljet spava, Spljećani se još »po obali ravnoj šetaju«, a mi dakako još »radimo, hodamo i zalazimo«. Samo naprijed!

Napisah ovo samo zato, da drugove informiran, jer mislim, da ovakove informacije bilo iz kojeg kraja domovine mogu svakom drugu služiti. **P—k—ć.**

ZADAR. Sjemenište »Zmajević«. Godine 1908. bio se u ovom sjemeništu probudio lijep zanos za hrvatski đački katolički pokret. Nakon kratka vremena bi osnovana organizacija, a poslije bi zaveden i list »Bostan«, koji je dobro poznat »Luči«. Organizacija je dobro cvala. Ali, kad se ono o Uskrsu god. 1910. razbjegnuše stariji drugovi, a i članovi organizacije, koji su sada skoro svi »m l a d o h r v a t i«, t. j. prevrnuli su kabanice, ostadosmo mi mlađi niježkolci sami. Budući da nijesmo mogli biti u organizaciji, to ostasmo neupućeni u stvar kao osječene grane u tom pogledu. Iza toga našlo ih se ipak, koji su pratili katolički đački pokret, primajući »Luč«. U to je bila osnovana i Marijina kongregacija, ali je još uvijek bilo slabo. Školske godine 1912.—13. sedmorica nas je primala »Luč«. Početkom ove školske godine pokazao se među starijima i uopće osobiti interes za »Luč«, te stadoše da je mnogo čitaju. U ovo sjemenište dolazi 15 primjeraka »Luči« i 7 »Hrvatske Straže«, a uz to valja primjetiti, da se u sjemeništu nalazi samo 9 višeškolaca, dočim niježkolaca ima preko 50. K tome se je ove godine Marijina kongregacija dala na ozbiljan rad. Ima u njoj tek 10 pravih članova, a već ima 3 sekcije. Prva je sekcija »Apostolata sv. Ćirila i Metoda« sa 70 članova. Kako vidite, priličan broj! Zatim je sekcija »Pijeva društva« sa 35 članova učesnika. K tima je pridružena i sekcija za dobru štampu, koja ima svojski da radi oko proširenja dobre štampe. I ova je sekcija pokazala lijep uspjeh, jer smo već do sad raspačali priličan broj dobrih knjiga. U najnovije se doba ovdje u velike razmahao apstinentski pokret te je već 37 đaka — naime preko polovine čitavog sjemeništa — odustalo od vina. Naskoro možda da dođemo i do apstinentske sekcije. Kako vidite, ne spavamo. Velike je nade, kad dobijemo nešto veći broj višeškolaca, da će doći i do dobre organizacije. Sadašnja kongregacija jamči nam, da će još bolje ponastojati na započetom putu, jer u radu je spas. Naprijed »za vjeru i dom«.

Kongreganist osmoškolac.

VINKOVCI. Tandem aliquando! Iz trogodišnjeg se sna naši naprednjaci opet probudiše. Osnovali su nedavno organizaciju na gimnaziji, koja, kao što je to obično kod njih, odmah raspolaže dosta velikim brojem članova. Ima ih do 20. Nekolicina je samo Hrvata, a drugi su sami Srbi. Misle s pomoću literarnog kluba, koji kane osnovati, napredovati, no među Hrvatima će teško uspijevati, jer su naši Mladohrvati jaki. Počeli su, a dokle će, vidjet ćemo. **B.**

POZOR! »Iz carstva tmine« izostalo je radi obilja gradiva. Dvobroj »Luči« 4. i 5. izlazi 5. veljače s dvobrojem »Đ. V.« — Ur.

Tisak Hrvatske Tiskare d. d. u Zagrebu.